

แนวคิดของพยานหลักฐานและพยานหลักฐานในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

เมื่อมีการกระทำก็จะต้องเป็นไปตามหลักที่ว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้”¹ ซึ่งหลักกฎหมายอาญานี้เป็นหลักการที่สำคัญยิ่ง เป็นหลักการที่ถือว่าเป็นหัวใจของกฎหมายอาญาที่เดียว หลักนี้เรียกในทางหลักวิชาว่า “หลักไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (nulla poena sine lege) ซึ่งผู้ใช้อำนาจรัฐทุกฝ่ายจะต้องถูกผูกมัดโดยหลักการนี้²

2.1 โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

จากความคิดที่ว่าเมื่อมีการกระทำผิด ก็จะต้องมีการลงโทษและการกำหนดโทษจะต้องเหมาะสมกับผู้กระทำผิด ดังนั้นการพิจารณาว่า การกระทำใดจะเป็นความผิดหรือไม่ตามโครงสร้างความผิดทางอาญา ในเบื้องต้นจะต้องพิจารณาว่า การกระทำนั้นครบองค์ประกอบหรือไม่ ถ้าการกระทำนั้นครบองค์ประกอบโดยพิจารณาทั้งส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในจึงพิจารณาต่อไปว่า การกระทำนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ และขั้นต่อไปจึงดูที่ตัวผู้กระทำว่ามีความชั่วหรือไม่ เพราะเป็นเรื่องของการกำหนดโทษ การจะลงโทษหรือไม่ หรือจะกำหนดโทษอย่างไร ขึ้นอยู่กับความชั่วของผู้กระทำผิด³

องค์ประกอบความผิดอาญาโดยทั่วไป แบ่งออกเป็นองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2

² คณิต ฐ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 4.

³ แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), หน้า 45.

2.1.1 องค์ประกอบภายนอก เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในความผิดแต่ละฐานซึ่งประกอบด้วย

1) ผู้กระทำ โดยปกติกฎหมายจะใช้คำว่า “ผู้ใด” ซึ่งก็หมายความว่า จะเป็นใครก็ได้ไม่จำกัด จะเป็นชาย หญิง เด็ก ผู้สูงอายุก็ได้ แต่ถ้ากฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะลงโทษบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงก็จะระบุไว้โดยชัดแจ้งในบทบัญญัติของกฎหมายนั้นๆ เช่น ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ระบุว่า “หญิงใด” หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (มาตรา 147 – 166) ระบุว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน” หรือในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเกณฑ์ทหาร ระบุว่า “ชายใด” เป็นต้น

2) การกระทำ เป็นไปตามความหมายในความผิดแต่ละฐาน เช่น การ “ฆ่า” ในความผิดต่อชีวิต การ “ทำร้าย” ในความผิดต่อร่างกาย “การเอาไป” ในความผิดฐานลักทรัพย์ “การใส่ความ” ในความผิดฐานหมิ่นประมาท “การกระทำของเรา” ในความผิดเกี่ยวกับเพศ เหล่านี้เป็นต้น

ตามหลักกฎหมายอาญา บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งความหมายของการกระทำคือ “การเคลื่อนไหวร่างกายหรือการไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก กล่าวคือ อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ”⁴

ในความหมายของกฎหมาย การกระทำจึงมิได้หมายเฉพาะการเคลื่อนไหวร่างกายหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายเท่านั้น แต่หมายถึงการเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายจะต้องเป็นไปโดยการบังคับของจิตใจด้วย ดังนั้นการเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายของเด็กทารกไร้เดียงสา คนวิกลจริต คนละเมอ คนเป็นลมบ้าหมู คนที่ถูกสะกดจิต คนที่ร่างกายกระตุกโดยไม่รู้ตัว คนที่ถูกผลลัทธิคุณ ย่อมไม่ถือว่าเป็นการกระทำในความหมายของกฎหมาย

3) ประเภทของการกระทำ

⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 83.

(1) การกระทำในเชิงบวก (positive act or affirmative act) เป็นการกระทำที่แสดงออกภายนอกโดยการเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้บังคับของจิตใจ ซึ่งอาจจะกระทำเองหรือโดยผ่านผู้อื่น ดังนั้นการกระทำในเชิงบวก จึงอาจจะเกิดขึ้นได้ใน 2 กรณี คือ⁵

ก) การกระทำโดยตรง เป็นการกระทำของบุคคลนั่นเอง เช่น ตำรวจแดงต้องการฆ่าแดง ตำรวจฆ่าแดงโดยการใช้ปืนยิง ใช้มีดแทง โดยมีการคิด ตกลงใจ และได้กระทำการตามที่คิด ตกลงใจนั้น อนึ่งการกระทำโดยตรง ผู้กระทำอาจจะไม่ได้กระทำการในทุกขั้นตอน แต่อาจอาศัยบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการนั้นก็ได้ โดยบุคคลอื่นนั้นขาดความคิด ตกลงใจที่จะกระทำการนั้น เช่น การหลอกผู้อื่นให้กระทำการแทนตน การใช้กำลังต่อผู้อื่นให้กระทำการตามที่ตนต้องการ เช่น แฉงผลักดำ ให้ไปชนชาวบาดเจ็บ เป็นต้นโดยตนเองไม่ได้คิดตกลงใจที่จะกระทำการนั้น ถือว่าดำไม่มีการกระทำในสายตาของกฎหมาย นอกจากนี้ การกระทำโดยตรงอาจจะกระทำโดยอาศัยสัตว์เป็นเครื่องมือก็ได้เช่น แฉงต้องการลักกระเป๋าสตางค์เงินของดำจึงสั่งสุนัขที่ตนฝึกมาอย่างดีคาบกระเป๋านั้นมาให้ตน⁶ เป็นต้น

ข) การกระทำโดยอ้อม การกระทำผิดในบางกรณี ผู้กระทำอาจจะไม่ได้กระทำเอง แต่ได้ใช้ให้บุคคลที่ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาเป็นเครื่องมือกระทำความผิดดังตัวอย่างเช่น⁷

(1) ใช้เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิด ถือว่าเป็นการกระทำโดยทางอ้อม ส่วนเด็กอายุไม่เกิน 7 ปีนั้น ได้รับการยกเว้นโทษตามมาตรา 73

(2) ใช้บุคคลที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีความผิดปกติทางจิต (กรณีของมาตรา 65 วรรคแรก) ให้กระทำความผิด ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางอ้อมในขณะที่ผู้กระทำได้รับการยกเว้นโทษ

(3) ใช้บุคคลโดยทำให้บุคคลนั้นสำคัญผิดในข้อเท็จจริง บุคคลนั้นจึงไม่มีเจตนากระทำความผิด เช่น แฉงประสงค์จะวางยาพิษดำ ซึ่งนอนป่วยอยู่ จึงเอายาพิษให้ขาวซึ่ง

⁵ แสงว นุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, หน้า 38.

⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 89.

⁷ แสงว นุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, หน้า 38.

เป็นพยาบาลที่ดูแล โดยหลอกว่าเป็นยาบำรุงกำลัง ขอให้ช่วยป้อนให้คนป่วยกิน ชาวหลงเชื่อจึงได้กระทำกรณีนั้น ถือว่าแดง ได้กระทำความผิดทางอ้อม ส่วนชาวผู้ดูแลขาดเจตนาในการฆ่าคนตาย

(2) การกระทำในเชิงลบ (negative act or passive in action) การกระทำในเชิงลบนี้เป็นการกระทำโดยการไม่เคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ

1) การกระทำโดยการงดเว้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคท้าย บัญญัติว่า “การกระทำให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จึงถือได้ว่าการงดเว้นการที่จักต้องกระทำเป็น “การกระทำ” อย่างหนึ่งในความหมายของกฎหมาย ซึ่งการจะถือว่าเป็นการกระทำโดยงดเว้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้⁸

- (1) เป็นการไม่กระทำ กล่าวคือ ไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก
- (2) ทั้ง ๆ ที่ผู้กระทำนั้นมีหน้าที่ต้องกระทำ และ
- (3) หน้าที่ต้องกระทำตามข้อ 2 เป็นหน้าที่ซึ่งจักต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลนั้นขึ้น

การพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใด จะเป็นการกระทำโดยงดเว้นตามความหมายของกฎหมาย จึงต้องลำดับความคิดตามหลักเกณฑ์ในข้อ (1) ,(2) และ (3) กล่าวคือ ในลำดับแรกบุคคลนั้นไม่กระทำการคือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก แล้วจะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ในการกระทำกรณีนั้นๆ หรือไม่ ซึ่งหน้าที่ที่กล่าวนี้มีได้จำกัดเฉพาะหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาแต่เป็นหน้าที่ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลตามวิสัยและพฤติการณ์ที่ผู้นั้นมี ความสัมพันธ์ในกรณีอื่นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่จะกระทำผิดฐานงดเว้นได้จะต้องเป็นผู้ที่เป็น “ประกัน” ในการไม่ให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนานั้น แต่หากเป็นเพียงหน้าที่โดยทั่วไป ไม่ใช่หน้าที่ โดยเฉพาะหรือหน้าที่โดยตรงที่จะป้องกันมิให้เกิดผลนั้นขึ้น การไม่กระทำตามหน้าที่ย่อมไม่ใช่การ

⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 , หน้า 91.

กระทำโดยการงดเว้น ตัวอย่างเช่น การที่ลูกหนี้แกล้งไม่ยอมชำระหนี้ ทำให้เจ้าหนี้เสียใจมากและฆ่าตัวตาย เช่นนี้จะถือว่าลูกหนี้กระทำโดยการงดเว้นไม่ได้ แม้ว่าลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้แต่หน้าที่นี้ไม่ใช่หน้าที่ที่ป้องกันมิให้ผลเกิดคือความตาย ถือเป็นคนละเรื่องกัน

(2) การกระทำโดยการละเว้น การกระทำโดยการละเว้นนี้เป็นการกระทำในเชิงลบ คือเป็นการกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายอีกกรณีหนึ่ง กรณีดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการที่กฎหมายอาญาบางมาตราได้บัญญัติบังคับให้บุคคลต้องกระทำการบางอย่างตามที่กฎหมายกำหนด หากไม่กระทำการย่อมถือได้ว่าเป็นความผิด บทบัญญัติซึ่งมักจะยกเป็นตัวอย่างเสมอ ได้แก่ กรณีของมาตรา 374 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” บทบัญญัติมาตรา 374 นี้ เรียกว่า ความผิดฐานไม่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต คุณธรรมทางกฎหมายหรือสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองในความผิดฐานนี้คือ ความปลอดภัยของสาธารณะ เป็นการบังคับให้บุคคลทำหน้าที่พลเมืองดี หรือที่เรียกกันว่า “Good Samaritan Law”⁹

หากพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 374 จะพบว่าโดยลักษณะของบทบัญญัติ การที่ผู้กระทำไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต มิใช่หน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง เช่นเดียวกับการกระทำโดยการงดเว้น แต่เป็นหน้าที่โดยทั่วไปซึ่งบุคคลควรจะมีอยู่ในการอยู่ร่วมกันในสังคม เมื่อมีภยันตรายเกิดขึ้นอย่างฉับพลันที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อเพื่อนมนุษย์และบุคคลหนึ่งอยู่ในฐานะที่อาจช่วยได้ แต่ไม่ช่วยโดยไม่ทำหน้าที่โดยทั่วไปนี้ กฎหมายถือว่าเป็นความผิดโดยละเว้น นอกจากนี้การกระทำโดยละเว้นในประมวลกฎหมายอาญามีบัญญัติไว้หลายมาตราด้วยกัน เช่น มาตรา 367, 368, 374, 383 มาตรา 126, 150, 156, 157, 200, 216, 227 เป็นต้น

4) กรรมของการกระทำ ซึ่งก็เป็นไปตามฐานความผิดนั้นๆ เช่น ในความผิดต่อชีวิตและความผิดต่อร่างกาย กรรมของการกระทำคือผู้อื่นซึ่งต้องมีสภาพบุคคล ในความผิดฐานลักทรัพย์ วัตถุแห่งการกระทำ คือ ทรัพย์ของผู้อื่น ในความผิดฐานทำแท้ง คือ สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในครรภ์มารดา เหล่านี้เป็นต้น

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

5) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ผลที่เกิดขึ้นต้องสืบเนื่อง หรือมีความสัมพันธ์กับการกระทำในกรณีนั้นๆ เช่น ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ความตายหรือการบาดเจ็บต้องสืบเนื่องสัมพันธ์กับการฆ่าหรือการทำร้าย

ทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาหลักเรื่องความสัมพันธ์ของการกระทำและผลนี้ ทฤษฎีเหตุเหมาะสมและทฤษฎีเงื่อนไข เป็นทฤษฎีที่มีการนำมาใช้มากที่สุดในการวินิจฉัยคดี

(1) ทฤษฎีเงื่อนไข (theory of conditional factors) ตามทฤษฎีนี้ การกระทำทุกอย่างอันยอมถือว่าเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล หากไม่มีการกระทำเช่นนั้นผลที่เป็นความผิดก็จะไม่เกิดขึ้น และแม้แต่เหตุนั้นจะมีอยู่ในตัวผู้ถูกกระทำเองก็ตาม เช่น ก ทำร้าย ข เพียงเบาๆ แต่ ข เป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุดหรือไม่รักษาบาดแผล หรือเพราะความประมาทของบุคคลอื่น ก ต้องรับผิดชอบ¹⁰

(2) ทฤษฎีเหตุเหมาะสม (theory of adequate cause) หมายความว่าต้องพิจารณาว่า เหตุนั้นเหมาะสมเพียงพอตามปกติที่จะเกิดผลอย่างนั้นหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาจากตัวผู้กระทำ และลักษณะของการกระทำว่าผู้กระทำสามารถคาดเห็นผลเช่นนั้นหรือไม่ ตามทฤษฎีนี้ถ้าทำร้ายร่างกายเพียงเบาๆ บาดเจ็บเล็กน้อย แต่ผู้ถูกทำร้ายตายเพราะเป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุดอยู่ก่อนก็ไม่ถือว่าเป็นผลที่ผู้กระทำร้ายจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้กระทำร้ายจะรู้ถึงโรคของผู้ถูกกระทำอยู่ก่อนแล้ว

ทฤษฎีนี้จึงจำกัดผลตามทฤษฎีเงื่อนไขให้แคบลง และเอาหลักวินิจฉัยความรับผิดชอบ ผู้กระทำมีเจตนาหรือประมาทหรือไม่ หรือรู้พฤติการณ์อย่างไรอันเป็นเรื่องของสภาพจิตใจไปปะปนกับการวินิจฉัยการกระทำว่าผลที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับเหตุหรือไม่ ผลธรรมดาตามทฤษฎีนี้ตรงกับความในมาตรา 63 ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าผลของการกระทำผิดใดทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมเกิดขึ้นได้" ซึ่งผลธรรมดานี้ น่าจะต้องพิจารณาในแง่ของการกระทำว่าการกระทำนั้นๆ ได้ก่อให้เกิดผลเช่นนั้นมาหลายครั้งแล้ว จนกระทั่งผู้กระทำเองหรือบุคคลโดยทั่วไปที่เป็นวิญญูชน

¹⁰ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญา หลักและปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 73.

ค่อนข้างแน่ใจได้ว่า ถ้ามีการกระทำเช่นนั้นอีก ก็จะมีผล อย่างนั้นเกิดขึ้นอีก อันเป็นการคาดเห็น โดยบุคคลธรรมดาทั่วๆ ไปได้นั่นเอง

ดังนั้น การนำทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมหรือทฤษฎีผลธรรมดา และทฤษฎีเงื่อนไข มาใช้นี้มีหลักว่า โดยปกติให้ดูทฤษฎีเงื่อนไขก่อนเพื่อให้รู้ว่าใครบ้างที่มีส่วนทำให้เกิดเหตุนั้น เมื่อพบแล้วจึงดูว่าคนไหนเหมาะสมที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลนั้น กล่าวคือเป็นผลธรรมดาที่เกิดจากการกระทำนั้นหรือไม่¹¹

2.1.2 องค์ประกอบภายใน

จากการพิจารณาถึงโครงสร้างความผิดอาญา การกระทำที่ครบองค์ประกอบภายนอกยังไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญาได้ แต่จะต้องมีส่วนขององค์ประกอบภายในด้วย ยกเว้นความผิดประเภทที่เรียกว่าเป็นความผิดเด็ดขาด (Strict liability) ที่ไม่ต้องพิจารณาองค์ประกอบทางจิตใจ เพราะเป็นความผิดที่รัฐมีเจตนารมย์ที่จะลงโทษบุคคลเป็นกรณีเฉพาะ ซึ่ง ส่วนขององค์ประกอบภายในที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ เจตนาของผู้กระทำผิด¹²

การกระทำโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสองบัญญัติว่า "การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น" และวรรคสามบัญญัติว่า "ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าว สรุปได้ว่า การกระทำโดยเจตนาต้องมีสาระสำคัญดังนี้ คือ

1. ผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด เช่น ในความผิดต่อชีวิต ร่างกาย การพิสูจน์เจตนา จะต้องพิสูจน์ว่าผู้กระทำรู้ว่าการกระทำเป็นมนุษย์ ในความผิด

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

¹² แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, หน้า 55.

ฐานลักทรัพย์ ผู้กระทำต้องรู้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น และรู้ด้วยว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อื่น เป็นต้น

2. ผู้กระทำจะต้องประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

คำว่า “ประสงค์ต่อผล” หมายถึง ความประสงค์ที่จะให้เกิดผลขึ้นตามที่ตั้งใจโดยตรง กล่าวคือ ผู้กระทำได้กระทำโดยมุ่งหมายหรือมีความต้องการที่จะให้ความผิดเกิดขึ้น เช่น ในการยิงคน ผู้กระทำได้มุ่งหมายที่จะให้ความตายเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ซึ่งความมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลขึ้นนี้ อาจเป็นความมุ่งหมายโดยเจาะจงหรืออาจมุ่งหมายที่จะให้ความผิดเกิดขึ้นทั่ว ๆ ไปโดยไม่เจาะจงต่อบุคคลก็ได้ เช่นยิงปืนเข้าไปในหมู่คนที่กำลังประชุมกันอยู่ โดยมุ่งหมายจะให้คนใดคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ก็ถือว่าเป็นการฆ่าโดยเจตนาในกรณีนี้แล้ว¹³

คำว่า “เล็งเห็นผล” หมายถึง ผู้กระทำมิได้ประสงค์ต่อผลโดยตรง แต่ยอมเล็งเห็นได้ว่าผลร้ายอันนั้นจะบังเกิดขึ้นโดยแน่แท้แล้วยังฝืนทำต่อไป¹⁴ ซึ่งการเล็งเห็นผล หมายความว่า เล็งเห็นได้ว่าผลร้ายนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน เท่าที่จิตใจของบุคคลในฐานะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้¹⁵

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปลงโทษตามกระบวนการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็คือ โจทก์จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นเครื่องช่วยพิสูจน์ โดยโจทก์ต้องนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบความผิดฐานนั้นๆ ซึ่งองค์ประกอบแต่ละฐานความผิดก็มีความแตกต่างกันและภาวะวิสัยในการกระทำผิดก็แตกต่างกัน ดังตัวอย่างองค์ประกอบความผิดที่ยกมาข้างต้น

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

¹⁴ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาปี 27 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2527), หน้า 36.

¹⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 150.

2.2 ระบบการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐาน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายนั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ตามแนวคิดทฤษฎีอันเป็นพื้นฐานของกฎหมาย ฉะนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาถึงระบบกฎหมายและระบบการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของกฎหมายแต่ละระบบว่ามีแนวคิดหรือมีกฎเกณฑ์อย่างไร เพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้ในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมของประเทศไทย อันจะนำมาสู่การบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางเดียวกัน

ระบบกฎหมายที่สำคัญๆ ของโลกนั้นมีหลายระบบ แต่ที่สำคัญมีอยู่ 2 ระบบคือ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งทั้ง 2 ระบบนี้มีระบบการพิจารณาคดีหรือการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานแตกต่างกัน สำหรับระบบคอมมอนลอว์ใช้ระบบกล่าวหา (accusatory system) ส่วนระบบซีวิลลอว์ใช้ระบบไต่สวน (inquisitorial system)

2.2.1 ระบบกล่าวหา เป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งมีต้นกำเนิดที่ประเทศอังกฤษ แล้วแพร่หลายไปสู่ประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ และปัจจุบันนอกจากที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษแล้ว ยังใช้อยู่ในประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น

รูปแบบวิธีการดำเนินคดีในระบบนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดี 3 ฝ่ายคือ ศาล ผู้กล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหา ถือหลักว่าศาลหรือผู้พิพากษาหรือลูกขุนเปรียบเสมือนกรรมการผู้ตัดสินกีฬา โดยศาลต้องวางตนเป็นกลางมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายดำเนินคดีตามกฎหมายเกณฑ์และกติกากฎระเบียบของการพิจารณาคดีที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลเป็นผู้วางไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันและกันในการต่อสู้คดี การต่อสู้คดีเป็นเรื่องระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายที่มีฐานะเท่าเทียมกัน โดยคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง จึงมีการเรียกการดำเนินคดีระบบนี้ว่าเป็นระบบคู่กรณี (adversary system)¹⁶ ส่วนศาลซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดต้องวางเฉย (passive) คอยควบคุมมิให้มีการผิดกติกา ซึ่งเครื่องมืออันสำคัญในการค้นหา

¹⁶ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ , 2542), หน้า 2.

ความจริงก็คือกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานที่จะกำหนดว่าข้อเท็จจริงใดที่ศาลจะรับฟังและข้อเท็จจริงใดที่ศาลไม่รับฟัง และกำหนดวิธีการที่จะนำสืบพยานหลักฐานด้วย และเนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา หรือที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์นี้ มีการนำลูกขุนซึ่งเป็นคนธรรมดาเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ดังนั้น เพื่อป้องกันอคติและความลำเอียงในจิตใจของคณะลูกขุนจึงได้มีการบัญญัติต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐาน และการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ (exclusionary rule) และบทตัดพยาน hearsay เป็นต้น¹⁷

ในระบบกล่าวหาที่ใช้ในประเทศอังกฤษ การฟ้องคดีอาญาก็คือการกล่าวอ้างของโจทก์ว่าจำเลยได้กระทำความผิด และเมื่อศาลต้องวางเฉยตามลักษณะเฉพาะของอังกฤษ โจทก์ผู้ฟ้องจึงมีหน้าที่นำสืบ (burden of proof) ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่กล่าวอ้าง การเริ่มต้นคดีอาญาจึงต้องเริ่มคดีโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยระบบนี้จึงเน้นเป็นพิเศษว่าจำเลยในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่ล้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด แล้วจำเลยจึงจะมีหน้าที่นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์¹⁸

สิ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการสืบพยานบุคคลในระบบกล่าวหาคือ การถามค้าน (cross-examination) เนื่องจากเชื่อว่าการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริงและทำให้ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง¹⁹ ในระบบนี้ศาลมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก ศาลอาจเข้าไปซักถามพยานบ้างเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิของจำเลย การซักถามของศาลจะเป็นเพียงเพื่อให้เกิดความชัดเจน หรือเมื่อมีความสงสัยในความหมายของการเบิกความเท่านั้นจะไม่ซักถามเรื่องอื่นนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำสืบ การเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมโดยศาลนั้นมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ศาลจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด ศาลจึงมีดุลพินิจเกี่ยวกับการ

¹⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกรนโกรวจจำกัด, 2542), หน้า 5.

¹⁸ ไสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

¹⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 5.

ดำเนินคดีน้อย และการดำเนินคดียอมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยาน ซึ่งทั้งศาลและคู่ความจะต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด การกระทำผิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจมีผลให้คดีต้องถูกยกฟ้องได้²⁰

2.2.2 ระบบไต่สวน เป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป หรือประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ โดยระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของพระในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งพิจารณาคดีที่มีผู้กระทำผิดต่อกฎหมายศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกโดยคณะกรรมการ ผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาจึงมีเพียง 2 ฝ่าย คือผู้ไต่สวน และผู้ถูกไต่สวนไม่จำเป็นต้องมีคนกลางเช่นระบบกล่าวหา ผู้ไต่สวนหรือผู้ชำระความเป็นผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาดซึ่งจะกระทำการไต่สวนคดีความเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ โดยเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง วิธีการแรกๆ อาจเกิดจากการทรมานจำเลยเพื่อให้รับสารภาพ หรือให้จำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ว่าใครผิดใครถูก

ศาลในระบบนี้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยศาลจะมีอำนาจในการดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง (active) กำหนดประเด็นในคดี ควบคุมการดำเนินคดีในทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด²¹ ผู้อื่นเช่นพนักงานอัยการหรือทนายจำเลยจะถามคู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือถามพยานโดยตรงไม่ได้ต้องถามผ่านศาลและถามได้เท่าที่ได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น ศาลจึงอยู่ในฐานะที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้โดยตรง²²

เนื่องจากระบบไต่สวนนี้มุ่งที่จะค้นหาความจริงเป็นสำคัญ ศาลจึงมีอำนาจที่จะค้นหาข้อเท็จจริงได้ทุกวิถีทาง กฎเกณฑ์ต่างๆในการพิจารณาคดีและสืบพยานจึงไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญ

²⁰ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

²² John H. Langbein, Comparative Criminal Procedure: Germany (Minnesota, West Publishing Co., 1977), p. 1.

นัก วิธีการต่างๆ มีความยืดหยุ่น ไม่เคร่งครัดเข้มงวดเช่นระบบกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีบทตัดพยานหรือกฎที่ห้ามนำเสนอพยานหลักฐานประเภทหนึ่งประเภทใด ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภท เว้นแต่เป็นพยานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานบทบาทของคู่ความในคดีจะถูกจำกัดให้อยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้ร่วมในการพิจารณาคดี (passive)²³ ช่วยเหลือศาลให้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง

นอกจากนี้ระบบไต่สวนนี้ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญาอาจทำกลับหลังจำเลยได้ ทัศนคติของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการชี้ความอย่างระบบกล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของรัฐ เอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก²⁴

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้ระบบกฎหมายลักษณะพยานทั้ง 2 ระบบ มีแนวโน้มที่จะมีความเป็นสากลหรือความเป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้น เพราะทั้ง 2 ระบบต่างยอมรับจุดอ่อนข้อบกพร่องในบางจุดของตน ได้มีการปรับปรุงระบบการพิจารณาโดยเอาส่วนดีของอีกระบบมาใช้ ดังนั้น การที่จะแบ่งแยกว่าเป็นระบบใดโดยเด็ดขาดจึงมีแนวโน้มเปลี่ยนไป

2.2.3 ระบบการค้นหาคความจริงโดยพยานหลักฐานของประเทศไทย เมื่อพิจารณา ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานเพื่อค้นหาคความจริงโดยพยานหลักฐานของไทยเราในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน กฎหมายลักษณะพยานของไทยนั้นต้องยอมรับว่าการร่างกฎหมายในชั้นแรกได้มีการนำกฎหมายลักษณะพยานไปใส่ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นลักษณะที่ใช้ในประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายคือระบบซีวิลลอว์หรือประเทศที่มีระบบการค้นหาคความจริงโดยระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติที่คนไทยยังนำเอาหลักกฎหมายพยานของอังกฤษมาใช้ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของการที่ผู้พิพากษาหรือนักกฎหมายไทยได้รับการศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ ในการจัดระบบการพิจารณาคดีในศาลจึงเป็นไปตามแบบอังกฤษซึ่งใช้ระบบกล่าวหาทำให้ศาลไทยวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดี ซึ่งถึงแม้ว่าต่อมาได้มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธี

²³ Ibid . p. 64.

²⁴ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 4.

พิจารณาความให้อำนาจศาลอย่างเต็มที่ในการเรียกพยานมาสืบหรือซักถามพยานได้ แต่ผู้พิพากษาไทยก็จำกัดบทบาทของตนในเรื่องนี้²⁵

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในส่วนของตัวบทกฎหมายทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา ก็เห็นได้ว่าได้รับอิทธิพลจากกฎหมายลักษณะพยานของคอมมอนลอว์ที่ใช้ระบบกล่าวหาหลายเรื่อง เช่น มีการชี้สองสถาน กำหนดประเด็นหน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์ การพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยในคดีอาญา การถามค้านพยาน เป็นต้น แต่ก็มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการสืบพยาน ถามพยานได้เองคล้ายกับระบบไต่สวนเช่นกัน

เมื่อพิจารณาทางปฏิบัติของผู้พิพากษาจะเห็นว่า ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปสอดแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ในคดีอาญาศาลอาจจะช่วยถามพยานให้จำเลย แต่จะไม่ช่วยถามพยานโจทก์ หากโจทก์นำสืบพยานหลักฐานไม่สิ้นสงสัยตามสมควรศาลก็ยกฟ้อง ซึ่งวิธีปฏิบัติของศาลนั้นเป็นที่ยอมรับกันจนถึงเป็นนิติประเพณี ผู้พิพากษาผู้ใดไม่ปฏิบัติตามแม้โดยกฎหมายให้อำนาจใช้ได้ ก็จะเป็นที่ครหาว่าไม่วางตัวเป็นกลาง ดังที่ปรากฏในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน หรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”

ศาสตราจารย์พิเศษ ไชยณ รัตนกร ได้กล่าวถึงการที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลเป็นผู้ถามพยานได้ สรุปใจความได้ว่า “บทบัญญัติดังกล่าวนี้คงเป็นเพียงให้ศาลช่วยถามพยานแทนคู่ความเท่านั้น คงมิใช่ให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงในคดีเองตามที่ปฏิบัติอยู่ในระบบไต่สวน” จึงไม่น่าจะทำให้การพิจารณาและสืบพยานของไทยเรากลายเป็นระบบไต่สวนไปได้

โดยสรุปจึงกล่าวได้ว่า ระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของเรา ได้นำหลักจากระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนใช้ผสมผสานกัน แต่การดำเนินคดีในศาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้พิพากษา และการสืบพยานหลักฐานยังยึดหลักของระบบกล่าวหาอยู่เป็นส่วนใหญ่ จึงน่าจะ

²⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 6.

กล่าวได้ว่าระบบของเขาคือระบบผสมผสานระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ทางกระทรวงยุติธรรมก็ถือเช่นนั้น²⁶

ฉะนั้น ในการรับฟังพยานหลักฐานของระบบผสมนี้ จึงต้องพิจารณาด้วยว่าเรื่องใดเป็นข้อดีที่เอามาจากระบบกล่าวหา แนวการปฏิบัติการตีความก็ต้องยึดถือเอาหลักการของระบบกล่าวหาในเรื่องนั้นมาใช้ และถ้าเรื่องใดเอามาจากระบบไต่สวนแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตามวิธีการของระบบไต่สวนเพื่อประโยชน์แห่งกระบวนการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้อง

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของพยานหลักฐาน

การที่กฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กระบวนการบังคับใช้กฎหมายก็ต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ สิ่งที่จะเป็นตัวชี้นำ (guideline) ถึงแนวทางการเปลี่ยนแปลงก็คือทฤษฎีทางความคิดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ทฤษฎีทางกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่แรกที่จะใช้ตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ เพราะแนวคิดหรือข้อกับกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมาย ต้องเรียนรู้ให้เข้าใจพื้นฐานดังกล่าว เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องต่อไป เพื่อปรับใช้ให้เข้ากับเหตุการณ์แต่ละกาลเวลา สถานที่ และเงื่อนไขแห่งสังคมซึ่งเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพยานหลักฐานเป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การค้นหาความจริงหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ได้อย่างจริงจัง การพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานจึงเป็นกระบวนการที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบของสังคม เมื่อเกิดข้อโต้แย้งระหว่างประชาชนในรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลอันเป็นหน้าที่ของรัฐ ตามหลักสัญญาประชาคมที่ประชาชนมอบอำนาจให้แก่รัฐ เป็นผู้ดูแลตามแนวคิดของ The positive law theory ซึ่งกระบวนการวิธีการได้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม รัฐต้องเข้ามาดูแลให้ความคุ้มครองผู้เสียหายและขณะเดียวกันก็ต้องให้การคุ้มครองผู้กระทำผิด หรือผู้ที่ถูกสงสัยว่าได้กระทำผิดจากการล้างแค้นอย่างไม่เป็นทางการ ฉะนั้น กระบวนการในการพิสูจน์ความจริงโดยพยานหลักฐานนั้นในบางกรณีรัฐจะต้องจำกัดสิทธิหรือลดสิทธิของ

²⁶ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 9.

ประชาชนที่มีอยู่โดยธรรมชาติลงบ้าง ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์ของตัวบุคคลนั่นเองและเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม ซึ่งรัฐจะต้องกำหนดมาตรฐานของการจำกัดสิทธิทั้งหลายไว้ให้ชัดเจน เพราะการที่รัฐหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับรู้ถึงมาตรฐานขั้นต่ำย่อมหมายถึงการที่รัฐไม่ยอมรับว่าสิทธินั้นมีอยู่เยี่ยงสิทธิ²⁷ สิทธิของบุคคลหมดไปเมื่อโดยยอมแล้วแต่ความพึงพอใจของผู้ใช้อำนาจรัฐนั่นเอง

กระบวนการในการค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐาน ได้มีการพัฒนาการเรื่อยมาตามสภาพสังคมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในบางครั้งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติโดยผู้บังคับใช้กฎหมายเองไม่มีความเข้าใจในพื้นฐานเจตนารมณ์ อุดมการณ์ของกฎหมายนั้นๆ อันมีที่มาจากแนวคิดทฤษฎีของกฎหมายต่างๆ จึงได้มีการนำแนวคิดมาวิเคราะห์สร้างเป็นกฎเกณฑ์ทางพยานหลักฐานในการนำศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในการพิสูจน์ความจริง แต่เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนลึกลับ การกำหนดกฎเกณฑ์จึงไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด และมีใช้ว่าเมื่อกำหนดกฎเกณฑ์ไปแล้วจะสามารถนำมาใช้ได้ตลอดทุกเวลา ทุกสถานที่ เพราะแนวทางในการค้นหาความจริงย่อมเป็นไปตามแนวคิดความเหมาะสมกับสภาพสังคม วัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ

ฉะนั้น กฎเกณฑ์ในทางพยานหลักฐานจึงแยกได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร และส่วนที่เป็นแนวความคิดซึ่งไม่ได้บัญญัติเป็นตัวบทกฎหมาย คงเป็นเพียงแนวความคิดหรือสมมุติฐาน เช่น ไม่มีการบัญญัติว่าพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence) คืออะไร มีอะไรบ้าง แต่ก็มีทฤษฎีหรือแนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ดีที่สุด²⁸

ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานนั้น พยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์ควรเป็นพยานหลักฐานที่มีคุณภาพมาสืบพิสูจน์ความจริง มิได้ถือเอาปริมาณว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าใด

²⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ, ชุดศึกษาวิจัยสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย: และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 1.

²⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารประกอบการสอนปริญญาโทวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), อ้างถึงใน รุจิรัตน์ ชุมวรรเดช, "พยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 21.

หากมีมากเกินไปสมควรก็เป็นพยานหลักฐานที่ฟุ่มเฟือยเกินควรหรือเป็นการประวิงคดีให้ชักช้า ทำให้เกิดผลเสียแก่คดีได้ พยานหลักฐานที่นำมาพิสูจน์จึงควรเป็นพยานหลักฐานที่มีคุณค่าแก่การรับฟัง

คุณค่าของพยานหลักฐาน (Spirit of evidence) เป็นแนวความคิดในการกลั่นกรองพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานชนิดใดจะมีคุณค่าดีกว่ากัน มีหลักเกณฑ์ในการกลั่นกรองพยานหลักฐานอย่างไร ในการที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ของข้อเท็จจริง จึงทำให้เกิดแนวความคิดว่าคุณค่าของพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์เกี่ยวกับประเด็นของคดีนั้น จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ดีมีคุณภาพ²⁹ ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ดีมีคุณค่ามีดังนี้

2.3.1 แนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ พยานหลักฐานที่ดีนั้นต้องสามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้อง หรือให้ได้ใกล้เคียงความจริงที่สุด พยานหลักฐานที่ดีที่สุดต้องเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์ เรียกว่า science of evidence มิใช่การศึกษาว่าอะไรควรเชื่อไม่ควรเชื่อ และอย่างไรศาลจึงเชื่อ

พยานหลักฐานเป็นวิทยาศาสตร์เพราะวิทยาศาสตร์ คือศาสตร์ในการค้นหาความจริง และพิสูจน์ความจริง สำหรับกระบวนการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานนั้น เมื่อเป็นเรื่องการพิสูจน์ความจริง หลักการหรือแนวความคิดของพยานหลักฐานจึงมิใช่เพียงความเชื่อโดยปราศจากเหตุผล แต่ต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้แน่นอนสมเหตุสมผล พยานหลักฐานที่ดีที่สุดจึงเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์ เพราะสามารถพิสูจน์ได้และน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่นับวันจะมีค่าและมีความสำคัญในการพิสูจน์ความจริงได้มากขึ้น เพราะความเจริญทางวิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

วิทยาศาสตร์นั้นมีวิทยาศาสตร์โดยแท้ เรียกว่า pure science และมีการนำเอาวิทยาศาสตร์นี้ไปใช้เพื่อประโยชน์ทางอื่น เรียกว่า apply science คือ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เช่น วิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ทางการเกษตร วิทยาศาสตร์ทางวิศวกรรม

วิทยาศาสตร์ทางพยานหลักฐาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

²⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารการสอนวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ , หน้า

1) วิทยาศาสตร์ทางวัตถุ (Material Science) เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์โดยแท้ (pure science) เช่น การตรวจพยานวัตถุทางเคมี (chemistry) ทางชีววิทยา (biology) หรือทางฟิสิกส์ (physics) เป็นต้น ตลอดจนการนำวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ มาประยุกต์เพื่อใช้ประโยชน์ทางคดี เช่น นิติเวชศาสตร์ นิติมนุษยวิทยา นิติทันตวิทยา เป็นต้น ซึ่งพยานเหล่านี้หากเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาด้วยกรรมวิธีที่ถูกต้อง โปร่งใส และการตรวจสอบโดยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญที่เชื่อถือได้ ย่อมเป็นพยานหลักฐานที่มีค่าและน่าเชื่อถือ (reliability) เพราะพยานทางวิทยาศาสตร์นี้มีความแน่นอนเป็นจริง (fact) ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักสิ่งนั้นย่อมแสดงเอง หรือ The thing say itself

2) วิทยาศาสตร์ทางสังคม (Social Science) เป็นเรื่องของ การพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับสภาพพฤติกรรมของมนุษย์ และการยอมรับของมนุษย์ว่าเป็นอย่างไร โดยอาศัยหลักวิชาต่างๆ เป็นเครื่องช่วยในการค้นหาความจริงที่สำคัญ ได้แก่หลักตรรกะ (logic) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้เหตุผล³⁰ ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์สมเหตุสมผลกัน มีความสอดคล้องกัน ตลอดจนโอกาสแห่งความเป็นไปได้ นั้นเป็นไปตามหลักวิชาหรือไม่เพียงใด หลักจิตวิทยา (psychology) เป็นวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการของจิต หมายถึงการกระทำทั้งหมดที่สังเกตได้ เช่น การรับรู้ การคิด การจำและการรู้สึก³¹ และหลักปรัชญาหรือนิติปรัชญา (philosophy of law) ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เพื่อให้เข้าถึงวิญญาณของกฎหมายโดยมุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมายทั่วไปในลักษณะภาพรวมทั้งหมด³² ว่าทำอย่างไรจึงจะออกกฎหมาย ใช้กฎหมายหรือตีความกฎหมายได้อย่างยุติธรรม ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การยุติธรรมในทางอาญาจะต้องแสดงผลให้ปรากฏในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้สมเหตุสมผลให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

³⁰ กীরติ บุญเจือ, ปรัชญา 102 ตรรกวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2537) หน้า 1.

³¹ โยธิน คັນสนยุทธและคนอื่นๆ, จิตวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2523), หน้า 3.

³² จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537), หน้า 14.

2.3.2 แนวความคิดตามหลักมนุษยธรรม (humanity) พยานหลักฐานที่ดีจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางมนุษยธรรม (Humanity) คือต้องถือหลักความเท่าเทียมกันของมนุษย์ การแสวงหาความจริงโดยกระบวนการของพยานหลักฐานจะต้องไม่ทำลายคุณค่าศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การค้นหาหรือพิสูจน์ความจริงจึงต้องได้มาโดยชอบ มิได้มีการทรมานหรือใช้วิธีทารุณให้ด่าว่า ลุยไฟ ตอกเล็บ บีบขมับจึงต้องเลิกไป ต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนนั่นคือหลักว่า "บุคคลพึงได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิด" (Presumption of Innocent)

แนวความคิดและหลักการของพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น คดีอาญาถือว่าเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรัฐเป็นผู้ดูแล เป็นเรื่องของสัญญาประชาคมที่ประชาชนยินยอมมอบอำนาจให้รัฐ ดังนั้น ประชาชนจึงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดขึ้นอันเป็นไปตามหลักพื้นฐานของทฤษฎี The positive law theory ซึ่งกฎหมายนั้นเป็นความยุติธรรม หากมีผู้ฝ่าฝืน รัฐจะต้องดูแล ถือว่าเป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด โดยรัฐหรือแผ่นดินเป็นผู้เสียหาย จึงมีหน้าที่นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ส่วนผู้เสียหายเป็นเหยื่อมิใช่คู่กรณี ในการดำเนินคดีอาญาจึงถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐซึ่งทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง³³ และเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นตามหลักการตรวจสอบ³⁴ รัฐจึงต้องพยายามมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งแต่เดิมในคดีอาญามีการค้นหาความจริงโดยการทรมานร่างกาย เช่น การพิจารณาตามจารีตนครบาล ผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็น "กรรมในคดี" มีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่งเพราะผู้ถูกกล่าวหาแทบจะไม่มีสิทธิใดๆเลย³⁵ แต่ต่อมาหลักดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และสภาพ สังคมที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลมากขึ้น ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาโดยยกฐานะผู้กระทำผิดเปรียบเหมือนผู้กระทำผิดเป็นประธานในคดี ก็คือ กฎหมายไม่มองผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกหรือ

³³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 8.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

กรรมในคดี³⁶ การที่จะลงโทษหรือกล่าวหาโดยไม่ได้พิสูจน์ความผิดไม่ได้ ในการดำเนินคดีอาญาจึงต้องยึดหลักการพื้นฐานที่ว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocent) การลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นเรื่องที่เลวร้ายยิ่ง ดังนั้นในการที่จะพิพากษาลงโทษผู้ใด จึงต้องมีการพิสูจน์ความผิดได้อย่างแน่ชัด ซึ่งระดับมาตรฐานของการพิสูจน์นั้น ต้องปราศจากข้อสงสัย (proof beyond reasonable doubt) จึงจะลงโทษได้

2.3.3 แนวความคิดตามหลักความเที่ยงธรรม (fairness)

พยานหลักฐานที่ดีจะต้องเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ เป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของคดี เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพิจารณา ทำให้สามารถดำเนินคดีได้อย่างรวดเร็ว

หลักการรับฟังพยานหลักฐานต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี (relevancy evidence) นั้น เนื่องจากในประเทศที่ใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดี เช่น อังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกา ซึ่งคณะลูกขุนเป็นคนธรรมดาไม่มีประสบการณ์ในการพิจารณาคดีและไม่มีความรู้ทางกฎหมายย่อมจะไม่สามารถแยกแยะได้ว่าพยานหลักฐานใดควรรับฟัง พยานขึ้นใดกฎหมายห้ามรับฟัง และถ้าปล่อยให้ลูกขุนได้รับฟังพยานหลักฐานที่กฎหมายห้ามไปแล้ว พยานขึ้นนั้นย่อมจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของลูกขุนไม่มากนัก³⁷ ทำให้กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ใช้ลูกขุนนั้นเคร่งครัดต่อการรับฟังพยานหลักฐาน โดยจะรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่มีคุณค่าและน่าเชื่อถือเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้ลูกขุนซึ่งเป็นคนธรรมดาต้องวินิจฉัยเพื่อชั่งน้ำหนักพยานที่ไม่น่าเชื่อถือ (unreliability) ผู้พิพากษาจึงต้องวินิจฉัยเสียก่อนว่าพยานขึ้นใดจะรับเข้าสู่สำนวนความสู่การรับรู้ของลูกขุนได้ พยานขึ้นใดต้องห้ามก็จะต้องกำจัดออกจากกระบวนการพิจารณาเสียแต่แรก จะปล่อยให้เข้าสู่การรับรู้ของลูกขุนไม่ได้ เนื่องจากการพิจารณาระบบกล่าวหา (adversary system)

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

³⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2542), หน้า 127.

คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการตามกฎหมายเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติว่าด้วยการนำเสนอพยานหลักฐาน³⁸

หลักในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบนี้ เป็นหลักสากลตรงกับกฎหมายคอมมอนลอว์ เรื่อง relevancy evidence หมายความว่า พยานที่มีแนวโน้มที่จะทำให้ความมีอยู่ของข้อเท็จจริงใดซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการวินิจฉัยการกระทำมีความน่าเป็นไปได้มากขึ้นหรือน้อยลงถ้าปราศจากพยานนั้น (FRE ข้อ 401) หลักที่ใช้พิจารณาว่าพยานหลักฐานใดเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีที่จะนำสืบหรือไม่ ส่วนใหญ่พิจารณาจากประเด็นข้อพิพาทเป็นหลัก ซึ่งตรงกับหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่เรียกว่า materiality issue³⁹

สำหรับศาลในระบบกฎหมายกลุ่มที่ใช้ประมวล (civil law) มักจะไม่ค่อยมีปัญหาในการแปลความพยานเรื่องนี้มากนัก เพราะในกรณีที่มีปัญหาคาบเกี่ยวก็จะรับ (admit) พยานนั้นไว้ก่อน แล้วค่อยวินิจฉัยว่าพยานนั้นจะรับฟังได้หรือไม่ ซึ่งศาลไทยส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติเช่นนี้ เพราะเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 พยานหลักฐานทุกชนิดซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ เห็นได้ว่าประเด็นในคดีอาญานั้น กระชับมากคือมีเพียงประเด็นว่าได้มีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำหรือไม่เท่านั้น ส่วนพยานหลักฐานเพื่อประกอบดุลพินิจในการลงโทษก็สามารถรับฟังได้ถ้าหากลงโทษผู้กระทำผิดนั้นเกี่ยวเนื่องกับการวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิด เช่น การเพิ่มเติมโทษหรือนับโทษต่อ⁴⁰

2.3.4 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบพยานหลักฐาน

เนื่องจากพยานหลักฐานนั้นเป็นกระบวนการจึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดีจึงจะได้พยานหลักฐานที่ดีมีคุณค่าที่แท้จริง มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องที่ดี ตั้งแต่กระบวนการในการแสวงหาพยานหลักฐาน ต้องเป็นไปโดยโปร่งใส ตรวจสอบได้เป็นผลให้พยานหลักฐานที่ได้มามีความน่าเชื่อถือ มีประสิทธิภาพในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงความจริงที่สุด อันนำมาสู่การ

³⁸ Cleary, Edward W., *Mc Cormick on evidence*, 3rd ed. (St. Paul, Minn : West Publishing Co., 1987), pp.122.

³⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*, หน้า 119.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

อำนาจความยุติธรรมและประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม ซึ่งระบบพยานหลักฐานที่ดีนั้น โดยทั่วไปควรมีลักษณะดังนี้ คือ

1) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้ต่อสู้พินิจพยานหลักฐานกันอย่างเท่าเทียมตามแนวความคิดของหลักความเที่ยงธรรม (Fairness) ขั้นตอนต้องเปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ ต้องให้โอกาสทั้งสองฝ่ายสามารถรับรู้ถึงพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย สามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และได้รับการพิจารณาอย่างเสมอภาค มิให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบกัน อีกทั้งต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้ประโยชน์จากการแสวงหาพยานหลักฐานโดยสถาบันของรัฐหรือโดยผู้เชี่ยวชาญของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2) เป็นระบบที่มีการถ่วงดุลพยานหลักฐานที่ดี ซึ่งระบบพยานหลักฐานที่มีกระบวนการถ่วงดุลพยานหลักฐานที่ดีมีคุณค่าเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริงนั้นต้องมีการตรวจสอบการดำเนินการตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวน สอบสวน ซึ่งต้องการทำด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อคดีได้มาหรือรวบรวมโดยผู้มีความรู้ความชำนาญ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติที่รัฐได้วางไว้

3) เป็นระบบที่สามารถทดสอบหรือตรวจสอบได้ เช่น ยอมให้มีการพินิจพยานหลักฐานโดยการถามค้านได้ และยอมให้ผู้ชำนาญการพิเศษพินิจพยานหลักฐาน โดยเฉพาะพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนยอมให้มีการคัดค้านผู้พิพากษาและผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ด้วย เป็นต้น

2.3.5 แนวความคิดในเรื่องพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence rule)

แนวความคิดในเรื่องพยานหลักฐานที่ดีที่สุดนี้มีที่มาจากหลักกฎหมายของอังกฤษที่เรียกว่า “กฎแห่งพยานที่ดีที่สุด” (Best Evidence Rule) เป็นหลักที่ใช้กันมากเมื่อประมาณ

พยานหลักฐานที่ดีที่สุด หมายถึงพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่จะหาได้ในแต่ละกรณี เพื่อที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ได้ชัดเจน หรือมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งกว่าพยานหลักฐานอื่นๆ⁴² โดยหลักแล้วคดีอาญายอมรับกันว่าประจักษ์พยานเป็นพยานที่ดีที่สุด เพราะรู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง แต่เมื่อพิจารณาถึงความจริงแล้ว ประจักษ์พยานที่เป็นพยานบุคคลนั้นก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่ เพราะเหตุผลที่ว่า การเห็นด้วยตาหรือได้ยินกับหูนั้นวิสัยของปุถุชน อาจจะฟังผิดพลาดไปได้ ต้องคำนึงถึงการรับรู้ การจดจำ ความสามารถในการถ่ายทอด และอคติของพยาน ที่ศาลจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการชั่งน้ำหนักคำพยานนี้ แต่เดิมหลักการแห่งการต้องนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์ค่อนข้างเคร่งครัด จึงทำให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีความยากลำบากมาก จนกระทั่งถึงประมาณ ค.ศ.1800 แนวความคิดเรื่องเปลี่ยนแปลงไป กฎเกณฑ์นี้ค่อยๆ อ่อนลง จนกระทั่งยอมรับเป็นหลักว่าพยานชั้นที่สองหรือพยานชั้นรองให้รับฟังได้ เพราะพยานหลักฐานชั้นรองก็เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง คือ เป็นพยานหลักฐานที่สามารถบ่งชี้ว่าข้อเท็จจริง เช่นนั้นได้มียุ⁴³ แต่ไม่สามารถจะใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้เท่ากับพยานที่ดีที่สุด เพียงแต่การไม่นำพยานที่ดีที่สุดมาสืบนั้น มีผลกระทบต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่านั้น ซึ่งหากมีการสืบถึงเหตุผลที่ไม่สามารถนำพยานที่ดีที่สุดมาสืบให้ศาลเห็น ศาลก็จะรับฟังพยานหลักฐานชั้นรองได้ อีกทั้งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดนั้นหายากมาก เนื่องจากอิทธิพลของจำเลยมีมากมีการฆ่าประจักษ์พยานทิ้ง รวมทั้งมีการว่าจ้างพยานให้กลับคำในชั้นศาล ตลอดจนมีการข่มขู่พยานมากขึ้น เมื่อพยานที่ดีที่สุดถูกทำลายไป ทางศาลจึงยอมรับฟังพยานชั้นรองมากขึ้น⁴⁴ โดยเฉพาะในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนั้นเป็นคดีที่มีการปกปิดซ่อนเร้นอำพราง ยากแก่การหาประจักษ์พยานผู้รู้เห็น หรือบางครั้งมีผู้รู้เห็นแต่ก็มักกลัวที่จะมาเป็นพยานยืนยัน เพราะไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตร่างกายของตนเองและครอบครัว รัฐจึงต้องพยายามค้นหาวีธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานคนอื่น ซึ่งพยานหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ก็เป็นพยานหลักฐานที่มีการนำมาใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงมากขึ้น มีความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่แน่นอน มีอยู่อย่างไรก็เป็นอยู่เช่นนั้นไม่ปิดเปื้อน

⁴² อนันต์ จันทโรภากร, กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 2 .

⁴³ ประมุข สุวรรณศรี, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2517), หน้า 12 .

⁴⁴ จิตติ เจริญจำ, พยานในคดีอาญา, หน้า 72.

ปกปิดซ่อนเร้นอำพราง ยากแก่การหาประจักษ์พยานผู้รู้เห็น หรือบางครั้งมีผู้รู้เห็นแต่ก็มักกลัวที่จะมาเป็นพยานยืนยัน เพราะไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตร่างกายของตนเองและครอบครัว รัฐจึงต้องพยายามค้นหาวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานคนอื่น ซึ่งพยานหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ก็เป็นพยานหลักฐานที่มีการนำมาใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงมากขึ้น มีความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่แน่นอน มีอยู่อย่างไรก็เป็นอยู่เช่นนั้นไม่บิดเบือน

2.3.6 แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในคดีอาญาโดยเฉพาะ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น เป็นความผิดที่ร้ายแรง กระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของประชาชน และขณะเดียวกันมาตรการลงโทษก็รุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต ฉะนั้น การพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานในความผิดฐานฆ่าจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิสูจน์หลักฐานต้องไม่มากไม่น้อยเกินไปและตั้งอยู่บนแนวความคิดของทฤษฎีความยุติธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม คำนึงถึงคุณค่าของพยานหลักฐาน กระบวนการต่างๆ ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ อีกทั้งยึดมั่นในหลักการที่ว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งตามแนวคิดดังกล่าวนี้ ระบบการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ให้การคุ้มครองแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด โดยมีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) หลักกระบวนการนิติธรรม (Due Process) หมายความว่า รัฐหรือบรรดาผู้บัญญัติกฎหมายอาญา ผู้บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา ผู้ใช้กฎหมายอาญาจะต้องเคารพต่อกฎหมายด้วย ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 26 บัญญัติว่า "การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัตินี้แห่งรัฐธรรมนูญนี้" รัฐจะไม่ยอมให้มีการฝ่าฝืนส่วนหนึ่งส่วนใดของกฎหมายเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายส่วนอื่นๆ ซึ่งหมายความว่า ในการที่รัฐหรือเจ้าพนักงานของรัฐจะกระทำการใดๆ นั้น ต้องยึดถือกฎหมายเนื้อหาหรือกฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law) ของรัฐโดยเคร่งครัดด้วย หลัก Due Process of Law นี้ ต่อต้านการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยการจำกัด

อำนาจของรัฐ เพราะรัฐย่อมต้องการให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ผลมากที่สุด ก็จะใช้อำนาจเกินสมควรได้เสมอ⁴⁵

หลัก Due Process นี้ ระบบการดำเนินคดีอาญาจะมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์มิให้ถูกละเมิดโดยไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระบวนการในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดทุกขั้นตอนจะถูกจำกัด และมีการถ่วงดุลโดยองค์กรอื่นที่มีใช้องค์กรของฝ่ายบริหาร เช่น การออกหมายจับ หมายค้น การสืบสวน สอบสวน การให้ประกัน รวมตลอดถึงการรับฟังพยานหลักฐานก็ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนยิ่งกว่าความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่⁴⁶ ซึ่งหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้บังคับก็มีผลทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น อันสอดคล้องกับกฎหมายของนานาอารยประเทศ สำหรับหลัก Due Process of Law นี้ ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา ได้วินิจฉัยความหมายของหลักการนี้ไว้ในคดีต่างๆ มากมาย ก่อให้เกิดบรรทัดฐานในการจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ ส่วนประเทศไทยนั้นในอนาคตศาลรัฐธรรมนูญก็อาจจะตีความถ้อยคำในรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 ที่ว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ดูจะเดียวกับที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาคำว่า Due Process of Law ก็เป็นได้⁴⁷

2) หลักพยานต้องห้ามรับฟัง (Exclusionary Rule) เนื่องจากเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา การชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริง และความจริงที่จะนำมาชี้ขาด ในคดีได้นั้นจะต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการความ จึงมีหลัก

⁴⁵ จงรักษ์ จุฑานนท์, “การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่เป็นธรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 11.

⁴⁶ สุขเมธ ลิขิตธนานันท์, “เหตุในการจับกุม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 1.

⁴⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : หจก.จิรัชการพิมพ์, 2545), หน้า 8.

พยานหลักฐานต้องห้ามรับฟัง ซึ่งหลักการนี้คือการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ อันมีพื้นฐานมาจากการต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยรัฐ ต้องการยับยั้งไม่ให้เจ้าพนักงานปฏิบัติการอันมิชอบในการแสวงหาข้อเท็จจริง และเพื่อป้องกันสิทธิส่วนบุคคลมิให้ถูกล่วงละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีบทบัญญัติคุ้มครองเพื่อให้รัฐและเจ้าพนักงานของรัฐเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้ได้ผลจริงจัง โดยถือว่าผลที่เกิดจากการกระทำไม่ชอบหรือล่วงละเมิดของเจ้าพนักงานนั้นจะนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้

หลัก Exclusionary Rule คือหลักการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติขึ้นมาเองเพื่อมาใช้กับการฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมข้อที่ 4 (Fourth Amendment) ที่ห้ามการค้น ยึด โดยไม่มีเหตุอันควร (unreasonable search) แต่ไม่ได้บัญญัติห้ามรับฟังพยานที่ได้มาโดยวิธีการตรวจค้นอันไม่ชอบธรรมเอาไว้ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาจึงได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้โดยให้นำมาใช้กับศาลต่างๆ ของมลรัฐทุกแห่งด้วย เพื่อให้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง ซึ่งหลัก Exclusionary Rule นี้ เป็นมาตรการหนึ่งขององค์กรตุลาการสหรัฐอเมริกา ในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในชั้นพิจารณาแต่ส่งผลมาถึงก่อนชั้นพิจารณาก่อให้เกิดความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย เป็นหลักการที่มุ่งหมายที่จะกำจัดการปฏิบัติการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานซึ่งศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบดังกล่าวในการพิจารณาคดี แม้ว่าพยานหลักฐานที่ได้มานั้นจะชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย เท่ากับเป็นการปราบ (deter) ตำรวจผู้ซึ่งทำการแสวงหาพยานหลักฐานโดยไม่ชอบนั้น หรือตำรวจรายอื่นๆ ไม่ให้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเดียวกัน⁴⁸

3) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

⁴⁸ ดูรายละเอียดใน เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับ การค้น การยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา", วารสารนิติศาสตร์ ฉบับที่ 4 ปีที่ 9, 2523, หน้า 124.

เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นความผิดโดยเด็ดขาด โดยรัฐเป็นผู้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ และประชาชนยอมรับให้รัฐมีอำนาจดังกล่าว แต่ในการที่จะลงโทษบุคคลผู้ถูกกระทำความผิดอาญานั้น กระบวนการขั้นตอนต่างๆ ต้องคำนึงถึงสิทธิของประชาชน ตามหลักที่ว่าบุคคลเกิดมาด้วยสิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษเป็นหลักใหญ่ การจะลงโทษได้ต้องมีเหตุโดยปราศจากข้อสงสัยว่าเขาได้กระทำผิดหรือไม่ ดังนั้น ในหลักการของพยานหลักฐานในคดีอาญา โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ได้โดยปราศจากข้อสงสัย (proof beyond reasonable doubt) ซึ่งกระบวนการนี้รัฐได้กำหนดไว้โดยเคร่งครัดตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การที่ศาลจะตัดสินต้องยึดหลักกฎหมายโดยเคร่งครัด แตกต่างจากคดีแพ่งซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น มาตรฐานการพิสูจน์สำหรับโจทก์หรือจำเลยเป็นเช่นเดียวกัน โดยที่คู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นข้อใดก็จะต้องนำพยานหลักฐานมานำสืบให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง (preponderance of probability)

2.4 พยานหลักฐานในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเป็นความผิดต่อชีวิตและร่างกายที่ร้ายแรงที่กระทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และขณะเดียวกันตัวผู้กระทำผิดเองจะต้องได้รับโทษหนักถึงประหารชีวิตเช่นกัน ลักษณะของการกระทำบางครั้งมีลักษณะที่ทารุณ โหดเหี้ยม กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป โดยที่ผู้กระทำมีมูลเหตุจูงใจในหลายกรณี ทั้งอาจประสงค์ต่อทรัพย์ ความเกลียด ความโกรธ ต้องการแก้แค้นหรือเป็นการปกปิดการกระทำผิดบางอย่างของตน ดังนั้น ในการกระทำจึงมักจะมีการปกปิด ซ่อนเร้น อำพราง ไม่มีผู้รู้เห็น หรืออาจมีการข่มขู่ ใช้อิทธิพลต่อพยาน ทำให้ยากลำบากต่อการพิสูจน์ความผิด

2.4.1 องค์ประกอบความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

จากหลักเกณฑ์ของโครงสร้างความรับผิดทางอาญาที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อมีการกระทำที่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติขึ้น ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นก็จะต้องมีการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ครบองค์ประกอบ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 "ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต..."

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานฆ่าคือ

- 1) ผู้ใด คือ ผู้กระทำ
- 2) ฆ่า คือ การกระทำ
- 3) ผู้อื่น คือ วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ

องค์ประกอบภายใน คือ โดยเจตนา

การกระทำที่เป็นการฆ่า คือการกระทำด้วยประการใดๆ ให้คนตายไม่จำกัดวิธีที่กระทำ สุดแต่จะให้ผลคือตายจึงจะเป็นความผิดสำเร็จ ถ้ามีการกระทำแต่ไม่เกิดผล อาจเป็นแค่พยายาม วิธีการกระทำอาจมีได้ต่างๆ ซึ่งนอกจากการใช้อาวุธ เครื่องมือวัตถุ หรือกำลังกายตามธรรมดาทั่วไปแล้ว อาจเป็นการกระทำอย่างอื่น เช่น ใช้อุบัติภัย ฆบรณยนต์ฆนให้ตาย ใช้น้ำพิษ เอาเชื้อโรคใส่ จับคนว่ายน้ำไม่เป็นทิ้งให้จมน้ำตาย เอาเด็กเล็กๆ ไปทิ้งไว้ให้ตายเพราะความร้อนหนาว รวมตลอดถึงการทำให้ตายโดยอาศัยเหตุทางจิตใจ เช่น ทำให้กลัว ทำให้ตกใจตาย โดยความตายต้องเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำนั้น

ในกรณีที่มีการตายเกิดขึ้น การที่จะลงโทษผู้ใดได้ต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นให้ได้ครบถ้วนชัดเจน ในการฆาตกรรมต้องแสดงให้เห็นว่าการตายของบุคคลหนึ่งเกิดจากการกระทำความผิดของอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งสภาพของข้อเท็จจริงนี้ต้องมีการพิสูจน์โดยข้อพิสูจน์ที่แน่นอนและเชื่อถือได้

โดยหลักคดีอาญานั้น จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นในคดีให้ได้ว่ามีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์องค์ประกอบความผิดในบางองค์ประกอบก็มีประเด็นที่จะต้องพิสูจน์อยู่หลายประเด็น

สำหรับความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ในการสืบข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิด ต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามองค์ประกอบความผิดเรียงตามลำดับ ดังนี้

- 1) ต้องพิสูจน์ว่ามีผู้ถูกกระทำให้ตาย ตามองค์ประกอบความผิดการฆ่า คือ การทำให้ตาย ดังนั้น ประการแรกนี้จึงต้องพิสูจน์ว่ามีผู้ตายเสียก่อน หากไม่พบว่าผู้ตายก็จะมีข้อสงสัยในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นไม่ได้ เมื่อพบว่าผู้ตายแล้วจึงต้องสืบสวนหาข้อเท็จจริงต่อไปในองค์ประกอบอื่น ซึ่งผู้ตายนี้มีประเด็นที่จะต้องพิสูจน์ดังนี้

- (1) พิสูจน์ศพ ต้องมีการพิสูจน์ว่าร่างที่ตายหรือสิ่งที่พบนั้นเป็นบุคคลเพราะองค์ประกอบความผิดฐานฆ่าผู้ถูกกระทำต้องเป็นผู้อื่น
- (2) พิสูจน์ว่าผู้ตายคือใคร ประเด็นผู้ตายคือใครนี้ เป็นข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับประเด็นในคดี ซึ่งเป็นประเด็นแวดล้อมเพื่อให้พยานหลักฐานมีน้ำหนักมากขึ้น เพื่อให้ปราศจากข้อสงสัย
- (3) สาเหตุของการตาย ต้องมีการพิสูจน์ว่าการตายนั้นเกิดจากการกระทำของผู้อื่นที่เป็นการฆ่าหรือไม่ หรือตายเพราะสาเหตุอื่น เช่น ฆ่าตัวตาย ตายโดยอุบัติเหตุ เป็นโรคตาย หรือตายโดยธรรมชาติ

การพิสูจน์องค์ประกอบเรื่องการฆ่านี้ เนื่องจากการฆ่าหมายถึง การตายอันเกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งตามหลักกฎหมาย การทำให้ผู้อื่นตายนั้นอาจเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผู้กระทำไม่มีความผิดได้ดังเช่นกรณีการฆ่าผู้อื่นที่เกิดจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เพชฌฆาตทำหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษ ฉะนั้นในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนี้ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการฆ่า ซึ่งหมายถึง การกระทำที่มีการประทุษร้ายโดยมีเจตนาให้ตาย และถ้าความผิดสำเร็จต้องมีผลของการกระทำคือการตายเกิดขึ้น

สำหรับองค์ประกอบการฆ่านี้ มีประเด็นที่จะต้องพิสูจน์คือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ เช่น บาดแผลที่ทำร้ายหรืออาการที่ตาย พิสูจน์หาสาเหตุการตาย ตายจากบาดแผลอะไร ด้วยอาวุธปืน มีด ไม้ หรือของมีคมอย่างอื่น ตายเพราะความร้อนจากการถูกเผา ตายด้วยยาพิษก็ต้องพิสูจน์ว่าพิษของสารหรือยานั้นทำให้ถึงตายได้ หรือตายเพราะขาดอากาศ เนื่องจากถูกแขวนคอ เหล่านี้เป็นประเด็นที่ต้องพิสูจน์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของการฆ่า

2) พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เมื่อพบว่ามีความตายเกิดขึ้นแล้ว ต้องพิสูจน์ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล คือการกระทำเป็นสาเหตุแห่งการตายหรือไม่ เช่น บาดแผลนั้นทำให้ตายหรือไม่

3) พิสูจน์ว่าใครเป็นผู้ฆ่าหรือผู้กระทำให้ตาย

ในการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนี้ มีประเด็นที่จะต้องพิสูจน์ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดคือ การฆ่า ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วลักษณะของการกระทำนั้น อาจเป็นการกระทำโดยตรง การกระทำโดยอ้อมหรือเป็นผู้ร่วมในการกระทำความผิดก็ได้

4) พิสูจน์เจตนา เพราะความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนี้ ผู้กระทำจะต้องมีความประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลในการกระทำนั้นได้ว่าจะทำให้ผู้อื่นถึงตาย ซึ่งการพิสูจน์เจตนาต้องพิสูจน์จากการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมามีลักษณะเป็นเครื่องชี้เจตนา ดังนั้น จึงต้องพิสูจน์ถึงภาวะการกระทำทั้งหมด เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทั้งหมด เพื่อนำมาหยั่งทราบถึงเจตนาของผู้กระทำว่าประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผล รวมถึงการพิสูจน์ถึงเจตนาพิเศษของผู้กระทำ คือมูลเหตุจูงใจในการฆ่า เช่นในความผิดฆ่าผู้อื่นเพื่อปกปิดการกระทำความผิดอย่างอื่นของตน ฆ่าเพื่อหวังผลประโยชน์อื่น ๆ

2.4.2 ประเภทของพยานหลักฐานในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

จากหลักการแนวความคิดทางพยานหลักฐาน ระบบการค้นหาคำความจริงโดยพยานหลักฐานที่กล่าวมานั้น การพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญา ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดและความชั่ว ตลอดจนปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษนั้น กฎหมายได้บัญญัติถึงรูปแบบบังคับการนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาไว้ การที่จะให้มีพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนความของศาลเพื่อให้ศาลรับฟังและใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักคำพยานลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องนั้น คู่ความจะต้องนำพยานต่างๆ เข้าสืบในชั้นศาล ซึ่งวิธีการที่จะนำพยานเข้าสืบได้นั้นต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายด้วย ในกรณีนี้อาจเรียกกันว่าเป็นกรณี "การจำกัดพยานหลักฐาน"⁴⁹

ในการจำกัดพยานหลักฐานมีการจำกัด 2 ประการ คือ

⁴⁹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 79.

1. การจำกัดชนิดของพยานหลักฐาน กล่าวคือ เฉพาะชนิดของพยานหลักฐานตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นที่จะใช้ในคดีได้ ชนิดของพยานหลักฐานที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคลและผู้ชำนาญการพิเศษ

2. การจำกัดหลักเกณฑ์การสืบและการรับฟัง กล่าวคือ พยานหลักฐานทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวมาใน (1) นั้นจะนำเข้าสู่การพิจารณาได้ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานและการรับฟัง

สำหรับหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ในทางกฎหมายไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อปล่อยให้ศาลเป็นดุลพินิจของศาลเนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมากกว่าที่จะบัญญัติให้เป็นลายลักษณ์อักษรได้ ต้องใช้ความถี่คิดในการรับฟังพยาน โดยวิธีการยืดหยุ่นตามลักษณะของข้อเท็จจริงในคดีเฉพาะเรื่อง⁵⁰

โดยหลักแล้วคดีอาญานั้นไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์แล้ว คู่ความสามารถอ้างเป็นพยานหลักฐานนำเข้าสู่สืบได้ทั้งสิ้น เป็นการเปิดโอกาสอย่างกว้างขวางที่จะให้โจทก์และจำเลยสามารถนำพยานเข้าสู่สืบได้เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานที่เห็นเหตุการณ์ หรือที่เรียกว่าประจักษ์พยาน นับว่าเป็นพยานชั้นหนึ่งหรือพยานที่ดีที่สุดที่จะนำสืบพิสูจน์ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์ แต่เมื่อได้นำสืบไปแล้วศาลจะรับฟังลงโทษจำเลยหรือไม่เป็นการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักของศาล ดังนั้น ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น พยานหลักฐานที่โจทก์นำมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยจึงมีทั้งประจักษ์พยานผู้รู้เห็น พยานบอกเล่าที่ไม่ได้เห็นเหตุการณ์ ตลอดจนพยานแวดล้อมกรณีต่างๆ ตามหลักในมาตรา 226 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่บัญญัติว่า "พยานวัตถุ พยานเอกสารหรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน"

แต่อย่างไรก็ตาม พยานที่ได้มานั้นต้องเป็นชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น ในหลักการนี้หมายถึงว่า พยานนั้นจะต้องมาให้การ

⁵⁰ จิตติ เจริญกล้า, พยานในคดีอาญา, หน้า 67.

ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มิได้เกิดขึ้นจากการจงใจ ชูเชิญ หลอกลวง ซึ่งศาลจะไม่รับฟังพยานนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้เป็นจำเลยนั่นเอง

ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดย พยานหลักฐานนั้น หากแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี สามารถ แบ่งได้ดังนี้

2.4.2.1 พยานโดยตรง (Direct Evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง ดังนั้น ถ้าศาลเชื่อพยานโดยตรง ศาลก็สามารถสรุป ได้ว่าข้อเท็จจริงที่พิพาทกันเป็นดังที่พยานพิสูจน์โดยไม่ต้องค้นคว้าหาเหตุผลสันนิษฐานอะไรอีก เช่น ประเด็นในคดีมีว่า ก. ใช้มีดแทง ข. หรือไม่ พยานที่เห็น ก. กำลังใช้มีดแทง ข. เป็นพยานโดยตรง ถ้าศาลเชื่อว่าพยานนี้พูดจริง ศาลก็สรุปได้เลยว่า ก. แทะข.

2.4.2.2 พยานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) หมายถึง พยานที่มุ่งพิสูจน์ ข้อเท็จจริงซึ่งมิได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่า ข้อเท็จจริง อันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เช่น คดีมีประเด็นพิพาทว่า ก. แทะ ข. จริงหรือไม่ ค. เป็นพยานที่เบิกความว่า เวลาเกิดเหตุเห็น ก. วิ่งผ่านไป มือถือมีดซึ่งโลหิตสดๆ และได้ยินเสียงร้อง ของ ข. ดังนี้ แม้ศาลจะเชื่อว่า ค. พูดจริง ก็ยังไม่สรุปได้ทันทีว่า ก. แทะ ข. เพราะอาจมีความเป็นไปได้แม้จะเป็นส่วนน้อยกว่า ก. ถือมีดวิ่งมาในขณะนั้นโดยไม่ได้แทง ข. ค. เป็นเพียงพยานที่บ่งชี้ว่า ก. น่าจะเป็นคนแทะข. เท่านั้น ศาลต้องพิจารณาพยานปากนี้ร่วมกับพยานอื่นๆ ว่าเพียงพอหรือไม่ ที่จะ สรุปว่า ก. แทะ ข.⁵¹

ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนั้น โดยทั่วไปพนักงานสอบสวน มักจะมุ่งหาพยาน บุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์มาเป็นพยานเป็นอันดับแรก เพราะหาได้ง่ายและควมรู้ความสามารถใน การหว่านล้อมให้พยานทบทวนเหตุการณ์ที่พบเห็นมา หรือให้ผู้ต้องหายอมรับสารภาพ โดยมีได้ แสวงหาพยานหลักฐานอื่นมาประกอบ แต่พบว่าบ่อยครั้งที่ในความผิดที่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่านี้ ประจักษ์พยานมักจะหาได้ยาก คงมีแต่พยานแวดล้อมกรณี หรือคำชดทอดของผู้กระทำผิดด้วยกัน

⁵¹ เติมชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2542), หน้า 9.

ซึ่งการนำพยานหลักฐานเหล่านี้มาใช้ในการพิสูจน์ความผิดได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้ เป็นบรรทัดฐาน โดยชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของพยานบุคคลเหล่านั้น ดังนี้

1) การรับฟังประจักษ์พยานและพยานแวดล้อมกรณี

ฎีกาที่ 180/2540 แม่โจทก์มี บ. เป็นประจักษ์พยานยืนยันว่าจำเลยทั้งสอง ร่วมกันชิงทรัพย์และฆ่าผู้ตายเพียงปากเดียว แต่ บ. มีโอกาสเห็นคนร้ายหลายครั้ง และเห็นจำเลยที่ 2 ในตลาดซึ่งแสงไฟฟ้าส่องสว่าง บ.มีอาชีพเป็นยามมีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในตลาดย่อมมีความระมัดระวัง และต้องใช้ความสังเกตเป็นพิเศษ เพราะจำเลยที่ 2 ขับรถจักรยานยนต์มาวนเวียนอยู่ที่ตลาดหลายเที่ยวในเวลายามวิกาลเป็นการผิดปกติโดยเฉพาะตอนที่ บ. เดินไปตีระฆังบอกเวลาได้เดินสวนกับจำเลยที่ 2 ซึ่งนั่งรถมอเตอร์จักรยานยนต์ที่จอดอยู่ที่ซึ่งมีแสงไฟนีออนส่องสว่าง เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวจำเลยที่ 2 มาให้ดูหลังเกิดเหตุประมาณ 19 ชั่วโมง บ.ก็ยืนยันทันทีโดยไม่ลังเลว่าจำเลยที่ 2 เป็นคนร้าย ทั้งระบุด้วยว่าเพื่อนจำเลยที่ 2 ที่ถูกจับมาด้วยอีกคนหนึ่ง ไม่ใช่คนร้าย บ.ไม่เคยรู้จักหรือมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยที่ 2 มาก่อน คำพยานมีเหตุผลและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือว่าจำเลยที่ 2 ได้ไม่ผิดตัว

จากตัวอย่างนี้ประจักษ์พยานมีความสามารถในการรับรู้จดจำจากลักษณะอาชีพประกอบกับเหตุการณ์ภาวะแวดล้อมทำให้น่าเชื่อถือ

ฎีกาที่ 2422/2531 แม้จะไม่มีพยานคนใดรู้เห็นขณะจำเลยใช้มีดฟันผู้ตาย แต่มีพยานแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับกรณีที่เกิดขึ้น คือ ส. ภรรยาจำเลย และ น. แม่ยายจำเลย โดยได้ความจากพยานทั้งสองว่าคืนก่อนวันเกิดเหตุ จำเลยและผู้ตามตีมสุราแล้วทะเลาะทำทายกัน รุ่งขึ้น เวลาประมาณ 8 นาฬิกา จำเลยและผู้ตายออกจากบ้านไปด้วยกัน โดยจำเลยมีมีดติดตัวไปด้วย ครั้นเวลาประมาณ 12 นาฬิกา จำเลยกลับบ้านถือมีดดังกล่าวซึ่งเบือนเล็ดบอก ส. ว่าได้ฆ่าผู้ตายแล้ว และห้าม ส. ไม่ให้ไปแจ้งความมิฉะนั้นจะฆ่า และเวลาประมาณ 16 นาฬิกา จำเลยไปหา น. บอกว่าได้ฆ่าผู้ตายแล้ว ถ้าใครไปแจ้งตำรวจจะฆ่าให้หมด พยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับกรณีที่เกิดขึ้นอย่างมาก เมื่อฟังประกอบกับที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนและนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพแล้ว จึงปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตาม ป.อ. มาตรา 288

จากตัวอย่างคำพิพากษานี้ เนื่องจากมีพยานแวดล้อมเชื่อมโยงให้เห็นข้อเท็จจริงทั้งก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ ประกอบกับมีคำรับของผู้กระทำผิดเองจึงทำให้มีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้ฆ่าจริง

ฎีกาที่ 440/2539 ประจักษ์พยานโจทก์เป็นเด็กอายุ 7 ปี มีโอกาสถูกเลี้ยงมสอนให้บิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น แม้จะให้การชั้นสอบสวนว่าขณะเกิดเหตุพยานวิ่งตามผู้ตายไปในสวน เห็นจำเลยใช้มีดพร้าฟันผู้ตายจึงรีบวิ่งมาบอกมารดาพยานและมารดาตามมาดูพบว่าผู้ตายถูกฟันถึงแก่ความตาย และพบจำเลยกำลังล้างมืออยู่ที่บ่อน้ำใกล้ที่เกิดเหตุก็เป็นพยานชั้นสองทั้งมิได้ให้การในระยะกระชั้นชิดกับเวลาเกิดเหตุ และได้ความจากเจ้าพนักงานตำรวจผู้ร่วมสอบสวนคดีซึ่งเป็นพยานโจทก์อีกปากหนึ่งว่า พยานไม่ได้ยืนยันว่าจำเลยเป็นคนร้าย ขณะที่เจ้าพนักงานจัดให้พยานชี้ตัวคนร้ายอีกด้วย ดังนั้น เมื่อพยานมาเบิกความในชั้นพิจารณาย่อมเป็นพยานชั้นหนึ่งชอบที่ศาลจะรับฟังคำเบิกความในชั้นพิจารณาเป็นสำคัญ ส่วนพยานที่เหลืออยู่อีกล้วนแต่เป็นพยานบอกเล่า ทั้งไม่มีพยานพดพิเหตุแวดล้อมอื่นใดที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์อีก พยานหลักฐานโจทก์จึงรับฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง

จากตัวอย่างคำพิพากษานี้ ชี้ให้เห็นว่าแม้มีประจักษ์พยาน แต่ความเป็นเด็กอ่อนอายุทำให้มีข้อสงสัยว่าการเบิกความนั้นมิได้เกิดขึ้นจากรับรู้ของตนเอง เด็กที่อายุน้อย แม้จะสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้แล้ว ก็มักจะไม่มี ความสนใจเรื่องอื่นๆ นอกตัว เมื่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวเกิดขึ้น เด็กไม่สนใจก็จะไม่จดจำ หรือแม้เป็นเรื่องที่เด็กสนใจและจดจำเรื่องราวได้ แต่สมองของเด็กยังไม่เจริญเต็มที่ เด็กยังขาดสติปัญญา ขาดความสังเกตและประสบการณ์ อาจมีการเข้าใจผิด เอาเรื่องที่ตนได้เห็นได้ยินมาปะปนกับความผิดตามประสาเด็กๆ เรื่องที่ถ่ายทอดออกมาหรือนำมาเบิกความอาจคลาดเคลื่อนไปจากความจริง⁵² ประกอบกับพยานแวดล้อมก็มีได้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่จะเชื่อมโยงให้เห็นข้อเท็จจริง ศาลจึงยกประโยชน์ให้จำเลย

⁵² ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2545), หน้า 493.

โดยหลักการรับฟังพยานแวดล้อมกรณี จะต้องบ่งชี้ข้อเท็จจริงได้โดย
แน่นอน โดยไม่มีทางจะคิดได้ว่าข้อเท็จจริงอาจเป็นอย่างอื่นได้⁵³ (คำพิพากษาฎีกาที่ 48/2538,
768/2536)

2) การรับฟังคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

โดยหลักถ้อยคำของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การไว้ในชั้น
สอบสวน และพนักงานสอบสวนได้บันทึกคำให้การนั้นไว้ตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ไม่ว่าจะ
คำรับสารภาพหรือปฏิเสธก็รับฟังได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังแต่อย่างใด แต่คำรับนี้จะต้อง
ได้ความว่ารับด้วยความสมัครใจ (คำพิพากษาฎีกาที่ 774/2536) และพนักงานสอบสวนได้แจ้งให้
ทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้⁵⁴ ซึ่งโดย
หลักแล้ว พนักงานสอบสวนต้องหาพยานอื่นมาประกอบอีก เพราะลำพังแต่คำให้การรับสารภาพนั้น
เพียงแต่ศาลรับฟังเท่านั้น อาจไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลลงโทษได้ จะต้องมิพยานอื่นประกอบด้วย
ให้มีน้ำหนักขึ้น⁵⁵ (คำพิพากษาฎีกาที่ 643/2531, 1287/2531, 4567/2539)

2.4.2.3 วัตถุพยาน

ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น เป็นการกระทำด้วยวิธีการใดๆ ให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ใน
ลักษณะของการกระทำโดยการใช้อาวุธมักจะปรากฏร่องรอยของการต่อสู้ที่เนื้อตัวร่างกายของศพ หรือ
ปรากฏในที่เกิดเหตุ ร่องรอยคราบเลือดต่างๆ จะปรากฏอยู่ ณ ที่นั้น เครื่องมือ อุปกรณ์ที่คนร้ายใช้ในการ
การฆ่าผู้ตายอาจพบได้ในที่เกิดเหตุ หรือบริเวณใกล้เคียง วัตถุพยานที่พบอาจเป็นพยานวัตถุจาก
ร่างกาย เป็นสิ่งของ หรือรอยประทับในคดีฆาตกรรมหากพบอาวุธปืนในความครอบครองของผู้ต้องหา
สามารถใช้ผูกมัดเจ้าของปืนกับคดีฆาตกรรมที่เขาได้กระทำลงไปแล้วได้ ถ้าหากว่าร่องรอยที่
ปรากฏบนลูกกระสุนปืนที่ผู้ชันานาญยิงทดลองยิงจากปืนของเขามีลักษณะเหมือนกับร่องรอยที่ลูก
กระสุนปืนที่ผ่ามาจากศพผู้ตาย วัตถุสิ่งของบางอย่างที่ผู้กระทำผิดนึกไม่ถึง ได้เกิดการแลกเปลี่ยน

⁵³ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2525), หน้า 14.

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134.

⁵⁵ จิตติ เจริญจำ, พยานในคดีอาญา, หน้า 108.

กันขึ้นระหว่างที่เกิดเหตุกับตัวของผู้กระทำผิด เช่น คราบเลือด เส้นใย ชิ้นส่วนจากเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของผู้ตายที่ติดไปกับตัวคนร้าย ซึ่งวัตถุพยานเหล่านี้มีความสำคัญที่จะช่วยบ่งชี้ได้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิด และยังสามารถช่วยปกป้องผู้บริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหาได้

ความสำคัญของพยานวัตถุนั้น สามารถเชื่อมโยงผู้ต้องสงสัยให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือที่เกิดเหตุ อีกทั้งยังมีความแน่นอนเชื่อถือได้ เพราะประจักษ์พยานที่เป็นบุคคลมีโอกาสเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงได้ ด้วยปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็นระยะเวลา โอกาส สภาพแวดล้อม อายุ ความสามารถในการรับรู้ จดจำ การถ่ายทอด อคติ บางครั้งอาจถูกอิทธิพลบังคับให้กลับคำให้การ

ในการนำพยานวัตถุมาสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น โดยหลักต้องนำวัตถุพยานนั้นมาแสดงโดยอาจมีพยานบุคคลสืบประกอบว่า สิ่งนั้นคืออะไร เกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร ซึ่งความผิดฐานฆ่าผู้อื่นที่ไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมกรณีนี้ให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้ฆ่าผู้ตายวัตถุพยานคืออาวุธที่คนร้ายใช้ในการฆ่าผู้อื่นนั้น จัดว่าเป็นพยานที่สำคัญที่จะต้องนำมาสืบแสดง (คำพิพากษาฎีกาที่ 853/2541, 194/2542) นอกจากนี้ในบางกรณีที่มีการโต้แย้งอาจมีความจำเป็นจะต้องมีพยานบุคคลมายืนยันว่าพยานวัตถุที่ส่งศาลเป็นวัตถุที่อ้างอิงหรือไม่ เช่น ในความผิดฐานฆ่าจำเลย ปฏิเสธว่าไม่ได้มีการตรวจค้นจับปืนได้จากจำเลย โจทก์อาจมีความจำเป็นต้องนำตำรวจผู้จับกุมจำเลยมายืนยันว่าปืนของกลางที่ส่งศาลเป็นปืนที่จับได้จากตัวจำเลย

อนึ่ง พยานวัตถุที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีหรือพยานวัตถุที่มีการตรวจสอบโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นเรื่องที่บุคคลทั่วไปไม่ควรเข้าใจได้โดยการตรวจสอบธรรมดา ก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องให้พยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบด้วย เช่น การเบิกความว่าคราบโลหิตเป็นกลุ่มใด ลายพิมพ์นิ้วมือใช่ของจำเลยหรือไม่

จากการศึกษาตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา ซึ่งให้เห็นว่าพยานบุคคลนั้นมีข้อบกพร่องอยู่มากมายที่ทำให้ถ้อยคำอาจถูกสงสัยได้ คำให้การของบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา หรือพยานล้วนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแน่ใจได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอไป แม้จะถูกสอบปากคำโดยเจ้าพนักงานที่มีความสามารถสูงทางด้าน การสืบสวนสอบสวนรูป ตามหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับเรื่องของพยาน (Witness Psychology) ของการศึกษาสมัยใหม่ได้ชี้ให้เห็นว่า แม้พยานจะเป็นผู้ซื่อสัตย์และน่าเชื่อถือที่สุด ก็ยังมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้โดยไม่เจตนา เอดมอนด์ โลคาร์ด (Edmond Locard) นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศส (Saint-Chamond 1877-1966) ซึ่งเป็นทั้งแพทย์และนักกฎหมาย ได้

กล่าวถึง คำให้การของพยานบุคคล โดยแยกออกไว้เป็น 2 ตอนที่สำคัญ คือ การรับรู้ของประสาทสัมผัส (Perception) และการเฝ้าสังเกต (Observation) แล้วจึงก้าวสู่ลำดับต่อไป คือ สมองจะรับภาพเหตุการณ์ที่ได้เฝ้าและสังเกตมา ซึ่งในขั้นนี้จะเกิดมีลำดับมโนภาพต่างๆ ขึ้นประกอบกับความนึกคิดและมีการวินิจฉัยของตนเองด้วย หลังจากนั้นในขั้นสุดท้ายเองยังต้องแสดงหรือแถลงสิ่งต่างๆ เหล่านั้นออกมา ซึ่งอาจเป็นคำพูดหรือการเขียน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในแต่ละลำดับหรือขั้นตอนดังกล่าวสามารถมีโอกาสเกิดความบิดเบือนในการที่จะยืนยันข้อเท็จจริงที่แท้ได้⁵⁶

2.5 พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

จากการที่ได้ศึกษากระบวนการในการค้นหาข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานในคดีอาญา เห็นได้ว่า มีวิวัฒนาการผันแปรไปตามสภาพสังคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากเดิมในยุคฝูงชนอำนาจสิทธิขาดในการลงโทษอยู่ที่หัวหน้าครอบครัว หัวหน้าเผ่าวิธีการในเรื่องพยานหลักฐานและการลงโทษผู้กระทำผิดจึงอยู่ที่ความคิดเห็นของบุคคลคนเดียว จากนั้นในยุคศาสนา มีความคิดเห็นกันว่าการลงโทษผู้กระทำผิด กระทำในนามของพระเจ้า ต้องอาศัยคำพิพากษาของพระเจ้าสำหรับบ่งชี้ตัวผู้กระทำผิด จึงให้มีการพิสูจน์ต่อพระเจ้า โดยเชื่อกันว่าผู้บริสุทธิ์พระเจ้าย่อมคุ้มครอง คู่กรณีต้องมีการดำเนินา ลุยเพลิง หรือดื่มยาพิษ ถ้าใครเป็นอันตรายเพราะการนั้นถือว่าเป็นผู้ผิด ต่อมาเข้าสู่ยุคกฎหมายก็มีการกำหนดกฎเกณฑ์ลักษณะของพยานต่างๆ ที่จะนำมาสืบและวิธีการสืบพยานโดยชัดแจ้ง เพื่อให้ปฏิบัติตามกระบวนการ หากทำไม่ถูกต้องอาจทำให้การพิสูจน์ต่างๆ ต้องเสียไป ในยุคนี้ถือว่าคำรับสารภาพของผู้กระทำผิดในทางอาญานั้นเป็นพยานที่ดีที่สุด และหลังจากยุคนี้ก็เข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์ ซึ่งอาศัยผู้ชำนาญการพิเศษเป็นผู้ช่วยเหลือให้ความเห็นหรือทำการตรวจพิสูจน์ ตามวิธีการที่เคยมีการทดลองและได้ผลแน่นอนสม่าเสมอ ซึ่งวิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้ยังมีผลช่วยให้ทราบตัวผู้กระทำผิดโดยรวดเร็ว ไม่ผิดตัว และมีผลโดยตรงอันสำคัญประการหนึ่งคือ ลดจำนวนผู้กระทำผิดที่ไม่สามารถจับตัวได้หรือไม่ทราบตัวว่าเป็นใครลงได้อีกเป็นอันมาก⁵⁷

⁵⁶ ไพทีศรีนวิติ ภัคดีกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานสืบสวนสอบสวนและนิติวิทยาศาสตร์, หน้า 25.

⁵⁷ แอล ดู ปลาร์ตและวิจิตร ลุสิตานนท์, กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา (คำสอนชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477), หน้า 2-4.

การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาในปัจจุบัน วิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงมากขึ้นนั้น เนื่องจากเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น จุดมุ่งหมายที่ต้องการก็คือ ความจริงหรือข้อเท็จจริงเพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาพิพากษาคดี โดยปกติแล้วคู่ความแต่ละฝ่ายย่อมมีสิทธิโดยอิสระที่จะอ้างพยานหลักฐานประเภทใดๆ ตามที่กฎหมายกำหนดนั่นคือ อาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะพิสูจน์ โดยยึดหลักการนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมานำสืบ ซึ่งพยานบุคคลนั้นโดยปกติจะเป็นผู้ที่รู้เห็นข้อเท็จจริงใกล้ชิดที่สุด หรือที่เรียกว่าประจักษ์พยานที่มาเบิกความโดยไม่มีการถ่ายทอดข้อเท็จจริงผ่านไปยังผู้อื่น อีกทั้งการเบิกความก็อยู่ภายใต้ความศักดิ์สิทธิ์ของการสาบาน คู่ความฝ่ายตรงข้ามและศาลสามารถตั้งคำถามกับปฏิกิริยา และถูกถามคำถามโดยฝ่ายตรงข้ามอันเป็นหลักประกันความน่าเชื่อถือของพยานนั้น แต่ข้อเสียของพยานบุคคลนี้ก็คือกระบวนการในการรับรู้ การจดจำของพยาน การถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนรู้ให้ผู้อื่น อีกทั้งปัจจัยอื่นๆ เช่น วัย เพศ การศึกษา ที่จะทำให้ค่าให้การของพยานนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยไม่เท่ากัน ประกอบกับบางกรณีพยานบุคคลอาจมาให้การคาดเคลื่อนจากความจริง พูดกลับไปกลับมาหรือกลับคำได้อีกเพราะเหตุต่างๆ เช่น ความกลัว ความรักใคร่ ผลประโยชน์ ความอาฆาต การรับสินบน ฯลฯ⁵⁸

สำหรับพยานเอกสารนั้น มีข้อดีตรงที่ว่า ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน ข้อความในเอกสารก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง แต่ข้อเสียก็คือเอกสารเกิดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องมีคนจัดทำเอกสารนั้นขึ้นมา ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าบุคคลนั้น จะทำเอกสารตามความจริงหรือแก่งัดทำเอกสารเท็จ อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องการปลอมแปลงหรือความไม่ถูกต้องแท้จริงอีกด้วย

นอกจากนั้นแล้ว คดีความผิดที่ร้ายแรง โดยเฉพาะคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่ามักเป็นคดีที่ยากแก่การหาประจักษ์พยานผู้รู้เห็นการกระทำมาเป็นพยาน ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการที่มีการฆ่าประจักษ์พยานทิ้งเสีย หรือการกระทำมีการปกปิด ซ่อนเร้น อำพราง ผู้กระทำเป็นผู้ที่มีความรู้จึงมีวิธีการทำลายหลักฐานเพื่อปกปิดความผิดมากขึ้น

ในปัจจุบันนี้จึงได้มีการนำเอากระบวนการตรวจพิสูจน์วิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง และได้นำไปเป็นพยานหลักฐานในคดีต่างๆ มากมายทั้งที่เป็นวิทยาศาสตร์โดยแท้ (pure science

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

คดีฆาตกรรมต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนได้รับการคลี่คลายด้วยการพิสูจน์หลักฐานโดยใช้ ศาสตร์ทางด้าน "นิติวิทยาศาสตร์" (Forensic Science) เข้ามาช่วยเพื่อไขปริศนาของคดีฆาตกรรม

นิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) : มาจากคำว่า "นิติ" + "วิทยาศาสตร์" ฉะนั้นนิติ วิทยาศาสตร์ คือ "การนำวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แห่งกฎหมาย" ซึ่ง ประโยชน์นี้เป็นประโยชน์ทั้งทางนิติบัญญัติในการออกกฎหมายและประโยชน์ของการบังคับใช้ กฎหมายคือค้นหาความจริงเพื่อใช้ในกระบวนการยุติธรรม⁵⁹ โดยตระหนักถึงความจริงที่ว่า เมื่อมี การกระทำความผิดเกิดขึ้นคนร้ายย่อมทิ้งร่องรอยและวัตถุไว้ตามธรรมชาติ ณ สถานที่เกิดเหตุ และ ตามสัญชาตญาณกฎหมายที่ว่า "สิ่งนั้นย่อมแสดงเอง"⁶⁰

นิติวิทยาศาสตร์ จำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.นิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้แก่ วิชาพิสูจน์หลักฐาน (Criminalistics) รวมถึงการตรวจสถานที่เกิดเหตุและเก็บรวบรวมวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ

การพิสูจน์หลักฐาน (Criminalistics) เป็นกฎเกณฑ์ทั้งทางวิชาชีพและทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมุ่งในการให้การรับรองการชี้เฉพาะ การจำแนกและการตีความหมายของพยานวัตถุโดยนำ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในกรณีที่เกี่ยวข้องระหว่างกฎหมายกับวิทยาศาสตร์ หมายความว่า เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งอาศัยกฎเกณฑ์ ทฤษฎีต่างๆ ของวิทยาศาสตร์หลายสาขา เช่น เคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา มารวมกันแล้วนำมาประยุกต์ใช้ เป็นวิธีการตรวจพิสูจน์วัตถุพยาน เพื่อให้บรรลุ ถึงจุดประสงค์ในการตรวจพิสูจน์การกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาภายใต้ กฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย

⁵⁹ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์และคณะ, นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวนสอบสวน (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทีซีซี พรินติ้ง จำกัด , 2544), หน้า 2.

⁶⁰ พงศกรณ์ ชูเวช , การพิสูจน์หลักฐาน (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2531) , หน้า 1.

ขอบเขตของวิชาพิสูจน์หลักฐานได้แก่⁶¹

1. การตรวจลายนิ้วมือรวมทั้งระบบการจับเก็บลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการตรวจสอบ (Finger Prints)
2. การตรวจเอกสาร ได้แก่ การตรวจหมึกพิมพ์ ตรวจลายเซ็น ลายมือเขียน ตรวจอายุเอกสาร เป็นต้น (Question Documents)
3. การตรวจอาวุธปืน และกระสุนปืนของกลาง (Forensic Ballistics)
4. การถ่ายรูป และการตรวจสถานที่เกิดเหตุ (Forensic Photography and Crime Scene Investigation)
5. การตรวจทางเคมี (Forensic Chemistry) ในการตรวจวิเคราะห์สารต่างๆ เพื่อนำไปเป็นพยานในศาล
6. การตรวจทางฟิสิกส์ (Forensic Physics) เช่น การตรวจลักษณะเศษแก้วซึ่งเป็นของกลางในคดี
7. การตรวจพยานวัตถุทางชีววิทยา (Biological Troee Evidence) เช่น การตรวจเส้นผม เส้นขน การตรวจหาหมู่เลือด

ปัจจุบันการพิสูจน์หลักฐานนี้เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาการตำรวจ (Police Science) ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจากหลักฐาน วัตถุพยานต่างๆ ที่ตรวจพยานที่เกิดเหตุ และทำการพิสูจน์หลักฐานวัตถุดังกล่าว เพื่อนำไปประมวลลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าคนร้ายจะทำอย่างไร มีวิธีการอย่างไร พยานหลักฐานทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ในการอ้างอิงต่อศาล เพื่อยืนยันถึงตัวผู้กระทำความผิด ฉะนั้น งานพิสูจน์หลักฐานในปัจจุบันนี้ เมื่อมีคดีเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการโดยมีกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นหลักในเรื่องนี้

ประโยชน์ของการพิสูจน์หลักฐาน⁶²

⁶¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์สำหรับนักกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์(1977) จำกัด, 2526), หน้า 10.

⁶² อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์ และคณะ, นิติวิทยาศาสตร์ 1เพื่อการสืบสวนสอบสวน, หน้า

1. การตรวจเพื่อชี้เฉพาะ เป็นการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แล้วแสดงผลการตรวจว่าใช่หรือไม่ใช่ เช่น การตรวจพิสูจน์คราบโลหิต หามุมโลหิต คราบอสุจิ เขม่าป็น ยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

2. การตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบ เป็นการตรวจเปรียบเทียบวัตถุพยาน แล้วให้ความเห็นทางวิชาการ เช่น การตรวจพยานเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ การตรวจเปรียบเทียบลายนิ้วมือ ลายเซ็น ตัวอักษรพิมพ์ดีด ตรวจเปรียบเทียบเส้นผม เส้นขน เส้นใย ฯลฯ

3. การให้ความเห็นทางด้านวิชาการ เป็นการตรวจสถานที่เกิดเหตุในคดีต่างๆ โดย ปกติพยานหลักฐานจะถูกทำลายไปเป็นส่วนมาก แต่ร่องรอยและวิธีการที่ตนร้ายกระทำอาจจะ ชี้บอกถึงสาเหตุของการกระทำผิด หรือชี้แนวทางการกระทำของคนร้ายได้ โดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ทางด้านการตรวจพิสูจน์หลักฐาน นอกจากนั้น วัตถุพยานบางอย่างแม้จะมีน้อย หรือขนาดเล็กมากที่พบในสถานที่เกิดเหตุ เมื่อทำการตรวจวิเคราะห์จะสามารถบอกแนวทางที่จะ สืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดไปในทางที่ถูกต้อง และมีความรวดเร็วได้

2. นิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ โดยการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในสาขา ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น นิติวิทยาศาสตร์ประเภทนี้จึงมีหลาย แขนง อาทิเช่น

1) นิติเวชศาสตร์ (Legal Medicine หรือ Forensic Medicine) หมายถึง วิทยาศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับความรู้ทางแพทย์ที่นำมาใช้ในการพิสูจน์ความจริง และยังรวมถึงวิชากฎหมายในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการแพทย์และการประกอบวิชาชีพของแพทย์ด้วย ในปัจจุบันได้มีการแบ่งลักษณะวิชา ที่เกี่ยวข้องกับงานนิติเวชศาสตร์นี้ออกเป็นกลุ่มดังนี้คือ

(1) นิติพยาธิวิทยา (Forensic Pathology) หมายถึง การตรวจชันสูตรพลิกศพ ตามกฎหมายรวมทั้งการตรวจวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมด เพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุและ พฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งงานของการชันสูตรศพนั้นประกอบด้วยจุดประสงค์ใหญ่ๆ ดังนี้ คือ การพิสูจน์ ว่าผู้ตายเป็นใคร (Identification) การประเมินว่าผู้ตายเสียชีวิตมานานเท่าไร และการหาสาเหตุของการ

เสียชีวิต (Cause of death) ซึ่งรวมถึงการบอกว่าผู้ตายเสียชีวิตในลักษณะใด (Manner of death) ถูกฆ่า ตายฆ่าตัวตายหรือเป็นอุบัติเหตุ⁶³

(2) การตรวจผู้ป่วยคดีหรือนิติเวชคลินิก (Clinical Forensic Medicine) หมายถึง การตรวจทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยคดีทั้งหมด เป็นการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับการตรวจรักษาผู้ป่วยที่มีคดีความในศาล เช่น การตรวจบาดแผล การตรวจร่างกายผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ การตรวจผู้ป่วยหรือผู้ที่มีประกันชีวิต ผู้บาดเจ็บที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแรงงาน ซึ่งอาจจะต้องประกอบด้วยแพทย์ในหลายสาขาในการตรวจ

(3) นิติจิตเวช (Forensic Psychiatry) คือ การตรวจสภาพจิตของผู้ป่วยที่มีคดี โดยอาจเป็นผู้ต้องหาหรือเป็นผู้เสียหายในคดีนั้นเอง โดยหลักการ คือ การตรวจสภาพจิตว่ามีความผิดปกติอย่างใดหรือไม่ รวมถึงขณะกระทำความผิดมีสภาวะของจิตใจเป็นเช่นใด เพราะหากเป็นโรคจิตขณะกระทำความผิดก็ต้องมีการยกเว้นโทษให้ ซึ่งในปัจจุบันตำรวจได้นำความรู้ด้านนี้มาปรับใช้ในการนำผู้ต้องหาที่สารภาพว่ากระทำความผิดมาให้แพทย์ทั่วไปตรวจว่าสภาพจิตใจเป็นปกติหรือไม่ ร่างกายไม่มีบาดแผล แสดงว่าไม่ได้ถูกตำรวจซ้อมเพื่อให้รับสารภาพ ซึ่งการดำเนินการในลักษณะนี้จะช่วยทำให้กระบวนการสอบสวนไม่หยุดชะงัก เมื่อจำเลยอ้างว่าถูกตำรวจซ้อมให้รับสารภาพ⁶⁴

(4) นิติพิษวิทยา (Forensic Toxicology) เป็นการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการเพื่อหาสารพิษ ยาพิษจากศพ หรือส่วนของศพ หรือจากพยานวัตถุอื่น

(5) นิติเซโรโลยี (Forensic Serology) เป็นการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่ตรวจวินิจฉัยเลือดและน้ำคัดหลั่ง (Secretion) การตรวจหาหมู่เลือด หมู่ น้ำเหลือง หมู่ของโปรตีนในน้ำเหลือง ตลอดจนตรวจหาหมู่ของเอนไซม์ การตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เพื่อพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ ลูก พิสูจน์ความเลือด เป็นต้น

(6) เวชศาสตร์การจราจร (Traffic Medicine) ได้แก่ การตรวจร่างกายผู้ขับขี่ ยานพาหนะ การตรวจหาความเมาโดยการวิเคราะห์หาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดในคดีจราจร เป็นต้น

⁶³ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, นิติเวชศาสตร์: การชันสูตรศพ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2544), หน้า 14-15.

⁶⁴ พรทิพย์ โรจนสุนันท์, นิติเวชศาสตร์: การชันสูตรศพ, พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 16.

(7) การตรวจพยานวัตถุทางชีววิทยา (Biological Trace Evidence) ได้แก่ การตรวจพิสูจน์สิ่งที่จะเป็นพยานหลักฐานในคดีต่างๆ ได้แก่ การตรวจเส้นผม เส้นขน คราบอสุจิ คราบเลือด คราบน้ำลาย

(8) กฎหมายการแพทย์ (Medical Law) คือ กฎหมายการแพทย์เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพแพทย์โดยเฉพาะ เป็นกฎหมายที่คอยควบคุมดูแลเพื่อไม่ให้มีการทำผิดกฎหมาย นอกเหนือไปจากการควบคุมจริยธรรมไปด้วย

2) นิติวิศวกรรมศาสตร์ (Forensic Engineering) เป็นการนำความรู้และประสบการณ์ทางวิศวกรรมศาสตร์เพื่อใช้เป็นประโยชน์แห่งกฎหมาย เพื่อประโยชน์ทางคดี เช่น การศึกษาพฤติการณ์ของความล้มเหลวของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จนเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย การศึกษาถึงสาเหตุของเพลิงไหม้ ลักษณะของการลุกลามและสาเหตุของการระเบิด เป็นต้น

3) นิติทันตวิทยา (Forensic Odontology) เป็นการนำความรู้ทางทันตวิทยามาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจพิสูจน์ฟันที่พบในสถานที่เกิดเหตุ รอยกัดที่ปรากฏที่ศพหรือผู้เสียหายเพื่อนำมาพิสูจน์บุคคลจากสภาพฟัน เพื่อยืนยันว่าผู้เสียชีวิตเป็นใคร

4) นิติเภสัชศาสตร์ (Forensic Pharmacology) เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับยามาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ยาพิษ ยาที่มีผลต่อจิตและประสาท ยาที่เป็นอันตราย เป็นต้น

5) นิติมนุษย์วิทยา (Forensic Anthropology) เป็นวิชาที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับกระดูกสำหรับนำมาใช้ในกรณีที่การชันสูตรศพมีข้อจำกัด ช่วยยืนยันว่าเป็นกระดูกของมนุษย์ บ่งบอกเพศ อายุ เชื้อชาติ จากกระดูกโครงร่างของมนุษย์

นอกจากนี้ยังมีนิติกีฏวิทยา (Forensic Entomology) เป็นการศึกษาถึงหนอนและแมลงที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น การพิสูจน์ชนิดของแมลงในศพ ซึ่งจะนำไปสู่ระยะเวลาในวงจรชีพและทำให้ทราบเวลาตายโดยประมาณของศพได้⁶⁵ ตลอดจนนิติพฤกษศาสตร์เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับ

⁶⁵ แมน อิงคตานวัฒน์ และคณะ, นิติเวชศาสตร์ 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 10.

ลักษณะไม้ ต้นไม้ ซากของไม้ การตรวจพิสูจน์เรณู ละอองเกสรดอกไม้ มาช่วยในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น การตรวจพิสูจน์ละอองเกสรดอกไม้ที่ติดมากับเสื้อผ้าของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นชนิดเดียวกับที่พบในที่เกิดเหตุหรือไม่

กล่าวโดยสรุปแล้วไม่ว่าจะเป็นสาขาใดก็ตามของนิติวิทยาศาสตร์นั้นต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การนำความรู้ทางวิชาการผนวกเข้ากับประสบการณ์และความชำนาญมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรม ในกรณีที่เกี่ยวข้องระหว่างกฎหมายและวิทยาศาสตร์

จากการที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ และศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ก็ได้เข้ามาช่วยในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ได้มีการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับเชื่อถือ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ เคยกล่าวถึงความสำคัญของนิติเวชศาสตร์ในการอภิปรายเรื่อง “บทบาทสถาบันนิติเวชกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในคดีอาญา” ความตอนหนึ่งว่า “ความเห็นของแพทย์จากการตรวจพิสูจน์ทางนิติเวช ไม่ว่าจะเป็นการตรวจพิสูจน์หลักฐานหรือการชันสูตรพลิกศพ จะเป็นสิ่งที่มีน้ำหนักอย่างมากที่สุดในทุกลำดับขั้นของการดำเนินคดี ในชั้นพนักงานสอบสวน ความเห็นของแพทย์จะเป็นเครื่องชี้ตั้งแต่ขั้นแรกว่าสมควรจะมีการสอบสวนดำเนินคดีในเรื่องนั้นหรือไม่ และหากมีการสอบสวนจะกำหนดกรอบแนวทางการสอบสวนอย่างไร ในชั้นอัยการจะสั่งฟ้องคดีหรือไม่ และแม้ในชั้นศาลก็จะมีผลมากในการที่ศาลจะนำมาใช้ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาคดีจากการศึกษาคำพิพากษาของศาลพบว่า มีคดีอาญาจำนวนมากที่ผลของคดีขึ้นอยู่กับรายงานการตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร ทั้งนี้เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถให้เหตุผลทางวิชาการได้ ย่อมมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลซึ่งบางครั้งอาจจะให้การไม่ตรงกับความเป็นจริงด้วยเหตุผลบางอย่าง” จึงจัดได้ว่าการพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นหัวใจของวิทยาการตำรวจสากลเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน แสวงหาพยานหลักฐาน เพราะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการค้นคว้าหาความจริงและให้ความยุติธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ วิเคราะห์ จึงเป็นพยานสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการต่างๆ ก็ต้องเป็นไปตามแนวคิดและหลักการของพยานหลักฐานและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงก็ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของระบบการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงด้วย

เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานในคดีอาญา ได้มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติไว้ว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยาน

บุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้และกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน”

จากบทบัญญัติมาตรา 226 นี้ก็มีปัญหาว่าพยานหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ นั้น จะนำเข้าสู่การรับรู้ของศาลได้อย่างไร เพราะเป็นเรื่องของปัญหาข้อเท็จจริง พยานบางชนิดหรือพฤติการณ์แห่งคดีบางอย่างเป็นเรื่องนอกเหนือความรู้ความเข้าใจของบุคคลธรรมดา หรือศาลไม่อาจรับรู้เองได้ ฝ่ายที่กล่าวหาจะต้องนำข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนความในการพิจารณาของศาล โดยการนำสืบพยานหลักฐานพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ตามที่กล่าวอ้างมาอีกทั้งพยานหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์นี้ก็มีข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไปหรือที่คนธรรมดาสามัญจะรับรู้ได้ และในระบบการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของไทยเราที่มีลักษณะใกล้เคียงกับระบบกล่าวหา โดยมีระบบการพิจารณาแบบผสมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการพิจารณาคดีอาญาจึงได้ยึดถือหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยและให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยจำเลยมีเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

สำหรับพยานหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์จะเข้าสู่การรับฟังของศาลอย่างไรนั้น เมื่อพิจารณาต่อไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความชำนาญการพิเศษในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของเขานั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวนไตสวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น” “และวรรคสองบัญญัติว่า “ศาลจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้เบิกความประกอบกับหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเบิกความ”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า ถ้าเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แล้วจะต้องมีการนำสืบโดยบุคคลซึ่งได้ทำการตรวจหรือได้วิเคราะห์ หรือได้วิจัย สังเกตเหตุการณ์หรือสรรพสิ่งของต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นมาแล้ว มาให้การเป็นความรู้ต่อศาล เป็นการนำสืบข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนความอีกทางหนึ่ง เพื่อสนับสนุนคดีของโจทก์หรือจำเลย เพราะฉะนั้นเราจึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นี้คือพยานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษนั่นเอง

แต่ไม่ใช่ความเห็นที่เลื่อนลอย หากแต่เป็นความเห็นที่มีกระบวนการ วิธีการ ค้นคว้าและพิสูจน์ เป็น พยานที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ วิจัยภายหลังเหตุการณ์ว่าข้อเท็จจริงควรจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ว่าจะกิจการใดๆ ถ้าได้มีการศึกษาทดลองกันและรวบรวมกันขึ้น จนถือได้ว่าเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่ง แล้ว ก็ย่อมนำเสนอต่อศาลด้วยพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้⁶⁶

ฉะนั้น จึงอาจพิจารณาถึงความจำเป็นและความสำคัญของการรับฟังพยาน ผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษในคดีอาญาด้วยเหตุผล 2 แนวทางประกอบกันคือ⁶⁷

1. จากสภาพการณ์แห่งคดี
2. จากคุณสมบัติเฉพาะของผู้ชำนาญการพิเศษ

1. จากสภาพการณ์แห่งคดี

ความจำเป็นของการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนั้น เนื่องจากตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า วัตถุพยานบางอย่างนั้นโดยลำพังของพยานหลักฐานนั่นเอง ไม่สามารถที่จะทำให้ศาลหรือผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาเข้าใจในความหมายหรือ ข้อเท็จจริงที่ซ่อนแฝงอยู่ได้ ดังเช่น การฆาตกรรมโดยการใช้อาวุธปืนคดีหนึ่ง พนักงานสอบสวน สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้หลายอย่าง คือรวบรวมได้หัวกระสุนปืนที่ยิงออกจากอาวุธปืน อาวุธปืน ปลอกกระสุน รอยนิ้วมือที่อาวุธปืน คราบเลือดที่ติดเสื้อผู้ต้องสงสัย รอยเท้าในที่เกิดเหตุและ เศษผ้า เมื่อมีการนำเสนอพยานหลักฐานต่างๆ เหล่านี้ต่อศาลเพื่อให้ศาลได้พิจารณาเองแล้ว ศาล ย่อมไม่อาจเข้าใจได้ว่าพยานหลักฐานต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับคดีจริงหรือไม่ ข้อเท็จจริงเป็น อย่างไร และเพียงพอในการที่จะวินิจฉัยบ่งชี้ถึงตัวผู้กระทำผิดได้หรือไม่

ภายใต้สภาพการณ์แห่งคดีดังกล่าวนี้เองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำผู้เชี่ยวชาญ พิเศษเข้ามาในคดีเพื่อช่วยเหลือให้ความกระจ่างเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่แฝงเร้นนั้นต่อศาล (Making

⁶⁶ ประมุข สุวรรณศรี, "พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์," บทบัญญัติ 25 (มกราคม 2511): 34 .

⁶⁷ รุจิรัตน์ ชุมวรเดช , "พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษในคดีอาญา," หน้า 51.

a mute piece of physical evidence reveal additional facts)⁶⁸ เพื่อที่ศาลจะเข้าใจเรื่องราวข้อเท็จจริงและจะได้นำไปกลั่นกรองวินิจฉัยคดีต่อไป ซึ่งในการให้การต่อศาลของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นอาจใช้กระบวนการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ หรือโดยใช้ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องที่พยานหลักฐานนั้นๆ จำต้องให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ หรืออาจใช้หลักวิชาการในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้อง⁶⁹ ดังตัวอย่างข้างต้นนั้น ผู้ชำนาญการพิเศษที่ทำการตรวจพิสูจน์วิเคราะห์สามารถอธิบายกระบวนการคลี่คลายหรือตีแผ่ข้อเท็จจริงที่แฝงเร้นในพยานหลักฐานต่างๆ ต่อศาลได้ว่า ได้มีการนำอาวุธปืนซึ่งเป็นพยานหลักฐานนั้น ไปทำการยิงแล้วเก็บหัวกระสุนปืนและปลอกกระสุนปืนนั้น มีขนาดหน้าตัดกระสุนปืนและมีลักษณะรอยเกลียวลำกล้องปืนที่ประทับติดอยู่เป็นลักษณะเดียวกันหรือไม่ หากมีลักษณะเดียวกันก็อาจสรุปได้ว่า เป็นกระสุนปืนที่ยิงออกจากปืนกระบอกเดียวกัน เพราะอาวุธปืนแต่ละกระบอกจะมีตำหนิของเกลียวภายในลำกล้องปืนแตกต่างกันตามแต่บริษัทผู้ผลิตและการคว้านเกลียวลำกล้องปืน ตรวจจรรยาวัณมือที่อาวุธปืนรอยเท้าในที่เกิดเหตุว่าเป็นของผู้ต้องสงสัยหรือไม่ คราบเลือดที่ติดเสื้อผู้ต้องสงสัยจะถูกส่งไปตรวจพิสูจน์ว่าเป็นเลือดชนิดเดียวกับผู้ตายหรือไม่ และเศษผ้าที่พบในที่เกิดเหตุ จะถูกตรวจพิสูจน์ว่าเป็นใยผ้าชนิดเดียวกับที่ผู้ต้องสงสัยสวมใส่หรือไม่ และฉีกขาดออกจากเสื้อผ้าดังกล่าวตรงส่วนไหน เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ชำนาญการพิเศษได้เปิดเผยให้การต่อศาลทราบเพื่อประกอบการวินิจฉัย ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้บุคคลธรรมดาทั่วๆ ไปซึ่งมิได้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จะไม่สามารถอธิบายหรือถ่ายทอดให้ศาลทราบได้

ดังนั้น เหตุผลประการแรกที่ยำเป็นและต้องให้ความสำคัญกับผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญาก็คือ ลักษณะพฤติกรรมแห่งพยานหลักฐานในคดีที่มีความซับซ้อนและยุ่งยากในทางเทคนิคเฉพาะ จนบุคคลธรรมดาทั่วๆ ไปไม่อาจทำความเข้าใจกับพยานหลักฐานในคดีนั้นได้ จึงต้องอาศัยผู้ชำนาญการพิเศษในการไขข้อเท็จจริงที่แฝงเร้นในพยานหลักฐานเหล่านั้นให้ศาลเข้าใจ

2. จากคุณสมบัติเฉพาะของผู้ชำนาญการพิเศษ

⁶⁸ J. M. Fitzgerald, Handbook of criminal investigation (N. Y. : ARCO Publishing, n.d.), pp.192.

⁶⁹ G. D. Wakes, An Introduction to evidence, pp. 172.

ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษหมายถึงผู้ใดนั้น ได้มีการให้ความหมายของ
ผู้ชำนาญการพิเศษไว้ต่างๆ ดังนี้

สำหรับผู้ชำนาญการพิเศษ และผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Expert
เหมือนกัน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Black' s Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า "Expert witness" ว่า⁷⁰
ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ คือบุคคลที่มีความรอบรู้ในเรื่องราวเฉพาะเป็นการพิเศษ โดย
ความรอบรู้เช่นนั้นได้จากการศึกษาหรือจากประสบการณ์เฉพาะตน, บุคคลผู้ซึ่งโดยพฤติการณ์
แห่งการใช้ชีวิตและการงานมีความชำนาญในการให้ความเห็นต่อปัญหาข้อพิพาท

พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ คือ บุคคลผู้ซึ่งโดยการศึกษาหรือ
ประสบการณ์พิเศษแล้วมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเรื่องสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งมีได้ผ่าน
การฝึกฝนอบรมเช่นนั้นและสามารถที่จะทำความเห็นอันแน่นอนแม่นยำ หรือพิจารณาเหตุผลทำ
ความเห็นแย้งได้ถูกต้อง พยานผู้ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะผู้เชี่ยวชาญ และได้รับอนุญาตให้ทำ
การช่วยเหลือคณะลูกขุนในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่ยุ่งยากซับซ้อน และเรื่องราวเฉพาะเรื่อง
อันเป็นเรื่องทางเทคนิคซึ่งบุคคลธรรมดาทั่วไปไม่สามารถทำความเข้าใจได้ บุคคลผู้ซึ่งโดยปกติวิสัยแห่ง
การดำเนินชีวิตและการงานเป็นผู้มีความชำนาญเฉพาะเป็นการพิเศษในการเสนอความเห็นต่อข้อ
โต้แย้งในเรื่องนั้น ๆ ได้ "

The Federal Rules of Evidence (Rule 702 Testimony by Experts) ได้
อธิบายไว้ว่า " หากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ทางด้านเทคนิค หรือความรู้พิเศษเฉพาะด้านอื่นๆ จะ
ช่วยให้มีความเข้าใจพยานดียิ่งขึ้น หรือให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นได้ พยานผู้มีคุณสมบัติใน
ฐานะผู้เชี่ยวชาญโดยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ การฝึก หรือการศึกษาจะให้การในเรื่อง
นั้นๆ ก็ได้ ในแบบของความเห็นหรือเป็นประสบการณ์อื่น "

⁷⁰ H. C. Black , Black ' s law dictionary , 5th ed. (Minn. : West Publishing ,
1997) , pp. 519.

จากความหมายต่างๆ ของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น สรุปได้ว่า ผู้ชำนาญการพิเศษต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์พิเศษ ซึ่งการเป็นผู้ชำนาญการพิเศษหรือถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นจึงเกิดขึ้นได้สองทาง คือ⁷¹

- (1) เรียนรู้จากตำรา ซึ่งการอ้างว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษโดยเล่าเรียนมาจากตำรานั้น จะต้องมีการศึกษาหรือปริญญาบัตรจากสำนักที่ประสิทธิประสาทวิชานั้น ๆ รับรองวิทยฐานะเช่นนั้น มิฉะนั้นจะถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในวิชานั้นไม่ได้ และ
- (2) เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง จนเกิดความชำนาญเชี่ยวชาญในศาสตร์นั้นๆ คือถือเอาความชำนาญเป็นเกณฑ์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสตร์บางอย่าง แม้จะไม่มีกรให้ประกาศนียบัตรกันเลย แต่ในทางปฏิบัติเป็นที่เห็นได้ว่า อาจหาความชำนาญจากการกระทำนั้นๆ ได้ เช่น ช่างกล เป็นต้น เช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

โดยหลักวิทยากรตำราจถือว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานนั้น จะต้องมีความรู้ในวิชาการนั้นๆ โดยตรงและสอบไล่ได้ประกาศนียบัตร หรือมีปริญญารับรองว่าได้ผ่านการศึกษาและทดสอบมาในวิชาเหล่านั้นแล้ว กล่าวคือ มีการรับรองวิทยฐานะเป็นหลักฐานเชื่อถือได้ (Qualification) แต่ลำพังความรู้ (knowledge) อย่างเดียว ยังไม่อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญ (expert) ได้ จึงต้องอาศัยความชำนาญในการปฏิบัติงานนานพอสมควร จึงจะถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษหรือผู้เชี่ยวชาญตามความหมายที่แท้จริง⁷²

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์เป็นพิเศษในเรื่องราว ในศาสตร์บางสาขาซึ่งคนทั่วไปที่มีได้ศึกษาหรือมีประสบการณ์เช่นนี้ไม่อาจรู้ได้ นอกจากนี้ ผู้ชำนาญการพิเศษยังต้องสามารถนำความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ที่มีอยู่นี้ถ่ายทอดให้ศาลและคนธรรมดาทั่วไปได้เข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ศาลจะได้นำความเห็นหรือคำเบิกความของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นมาวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมดังที่ Lord President Cooper ได้กล่าวในคดี Davie V.

⁷¹ ประมูล สุวรรณศรี, "พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์," บทบัญญัติ: 35.

⁷² อุดม ลัดพลี, "ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษคือใคร," ดุลพินิจ 20 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2516): 18.

Edinburgh Magistrates (1953) ว่าผู้ชำนาญการพิเศษมีหน้าที่ให้ความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้พิพากษา เพื่อที่จะสามารถพิจารณาวินิจฉัยคดีได้ถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากผู้ชำนาญการพิเศษนั้น มาพิเคราะห์พยานหลักฐานและวินิจฉัยพิพากษาคดีอย่างอิสระ⁷³ สรุปได้ว่า การเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ คือ

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์เป็นพิเศษ และ
2. ความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษต้องเป็นประโยชน์ในคดี

ฉะนั้น ในกรณีที่ต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีจึงต้องมีการนำสืบโดยพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดีของศาลต่อไป

ศูนย์วิทยพัทพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷³ Sir Rupert Cross and Colin Tapper, Cross on evidence, 7th ed., pp.494.